

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ จริยธรรม และละครโทรทัศน์ เพื่อทำความเข้าใจกับเรื่องดังกล่าวให้ชัดเจนและถูกต้องยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. จริยธรรม
 - 1.1 ความหมายและทัศนคติเกี่ยวกับจริยธรรม
 - 1.2 ประเภทของจริยธรรม
 - 1.3 องค์ประกอบของจริยธรรม
 - 1.4 มาตรฐานของจริยธรรม
 - 1.5 การเกิดจริยธรรม
 - 1.6 ลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์
 - 1.7 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์
 - 1.8 สถาบันที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเสริมลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์
 - 1.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาด้านจริยธรรม
2. ละครโทรทัศน์
 - 2.1 ความหมายของละครโทรทัศน์
 - 2.2 ประเภทของละครโทรทัศน์
 - 2.3 กำเนิดและวิวัฒนาการของละครโทรทัศน์ไทย
 - 2.4 บทบาทของละครโทรทัศน์ในด้านของความเป็นเท็ง
 - 2.5 บทบาทของละครโทรทัศน์ในด้านของธุรกิจ
 - 2.6 บทบาทของละครโทรทัศน์ในการช่วยสืบทอดและส่งเสริมศิลปของชาติ
 - 2.7 ระดับอิทธิพลจากละครโทรทัศน์ที่เกิดขึ้นกับผู้ชม
 - 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับละครโทรทัศน์

3. การวิเคราะห์เนื้อหา
 - 3.1 ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา
 - 3.2 องค์ประกอบในการวิเคราะห์เนื้อหา
 - 3.3 วิธีวิเคราะห์เนื้อหา
 - 3.4 ขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา
 - 3.5 ความเชื่อถือได้ของผลการวิเคราะห์
 - 3.6 ความตรงของผลวิเคราะห์เนื้อหา
 - 3.7 ประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหา

1. จริยธรรม

1.1 ความหมายและทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรม

คำว่า จริยธรรม เป็นคำที่เกี่ยวกับคำในภาษาอังกฤษ 2 คำ คือ คำว่า Moral หรือ Morality ซึ่งมาจากภาษาลาติน และคำว่า Ethics ซึ่งมาจากภาษากรีก ได้มีผู้ให้ความหมายและทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรมไว้ต่าง ๆ ทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันดังนี้

สารานุกรมปรัชญาให้นิยาม "จริยธรรม" ว่ามาจากคำว่า "จริยะ" ซึ่งแปลว่า พึงปฏิบัติและคำว่า "ธรมะ" ซึ่งแปลว่า กฎ จริยธรรมจึงหมายถึง หลักของความประพฤติ โดยถ้ากำหนดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา ก็มีชื่อเรียกเป็นพิเศษว่า ศีลธรรม (กัรติ บุญเจือ, 2522)

Encyclopedia of Psychology ให้ความหมายของคำว่า Morality หรือ จริยธรรมไว้ใน 2 ระดับ คือ ในระดับบุคคล จริยธรรมจะหมายถึงกฎแห่งความประพฤติที่แต่ละคนยึดถือ และในระดับสังคมจริยธรรมจะหมายถึงพฤติกรรมทุกรูปแบบที่เป็นที่ยอมรับของสังคมแต่ละสังคม ทั้งนี้จริยธรรมจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การเกิดซูเปอร์อีโก้ (superego) ในจิตไร้สำนึก และเป็นรากฐานของการเกิดอีโก้ ไรด์ล (ego ideal) ในจิตสำนึก ซึ่งถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จริยธรรมจะมีบทบาทในการพัฒนาธรรมชาติฝ่ายสูง และควบคุมธรรมชาติฝ่ายต่ำในตัวมนุษย์ ("Morality", 1972)

จาร์ดี ดวงธิดา ให้ความหมายคำว่า จริยธรรมตามรูปศัพท์ต่างออกไปว่า "จริยะ" หรือ "จริยา" คือ ความประพฤติหรือปฏิบัติ แต่ความหมายที่แท้จริงหมายถึง การเคลื่อนไหวของมนุษย์ ซึ่งเป็นไปโดย 3 ทาง คือ ทางกายได้แก่ การกระทำ ทางวาจาได้แก่ การพูด รวมทั้งการเขียนและทางจิตใจ ได้แก่ แนวความคิดต่าง ๆ ที่แสดงออกมา คำว่า "ธรรม" หมายถึงสิ่งที่บังคับทั้งโดยตรงและโดยอ้อมให้มนุษย์เคลื่อนไหวอย่างมีกติกา ธรรมจึงเป็นทั้งเส้นบรรทัดที่ขีดให้มนุษย์ในสังคมต่าง ๆ ได้เคลื่อนไหวให้เหมาะสม และเป็นเครื่องวัดเกลากรรมสันดานของมนุษย์ด้วย ธรรมมี 4 ประการ คือ เนติธรรม ได้แก่ กฎหมาย ศันติธรรม ได้แก่ ประเพณีอันดีงาม ซึ่งเป็นแบบแผน ศีลธรรม ได้แก่ ศีลธรรมทางศาสนา และคุณธรรม ได้แก่ คุณงามความดีที่สะสมอยู่ในใจของมนุษย์ ซึ่งศาสนาพุทธเรียกว่า บารมี (จาร์ดี ดวงธิดา, 2522) คนที่มีจริยธรรมตามนัยนี้จึงได้แก่ คนที่ยึดถือ กฎหมาย ประเพณีอันดีงาม ศีลธรรมและคุณธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งคล้ายคลึงกับทัศนะของ สาทิส บัวศรี ที่กล่าวถึงความหมายของคำว่า จริยธรรม ว่าถ้าจะตีความหมายอย่างแคบ จริยธรรมคงหมายถึง ศีลธรรมประการหนึ่ง และคุณธรรมอีกประการหนึ่งอย่างเช่น การละเว้นการฆ่าหรือเบียดเบียนย่อมเป็นศีลธรรม ส่วนความเมตตากรุณาอ้อมเป็นคุณธรรม หรือถ้าจะตีความอย่างกว้าง จริยธรรมย่อมจะรวมเอาค่านิยมที่จำเป็นอื่น ๆ เข้าไว้ด้วย ซึ่งอาจจะอยู่ในระดับที่ลดหลั่นไปจากระดับของศีลธรรมและคุณธรรม ค่านิยมที่จำเป็นดังกล่าว อาจได้แก่ ธรรมเนียม ประเพณี กฎหมาย อุดมการณ์ วินัย และมารยาท เป็นต้น (สาทิส บัวศรี, 2535)

แสง จันทร์งาม อธิบายความหมายของคำว่า จริยธรรม ตามรูปศัพท์เช่นกัน โดยกล่าวว่า "จริยธรรม" แยกได้เป็น 2 คำ คือ "จริย" แปลว่า ความประพฤติ และ "ธรรม" หมายถึง คุณภาพของจิตใจแต่ละคน ตรงกับคำว่า "คุณธรรม" (Virtues) ซึ่งหมายถึง คุณภาพจิตฝ่ายดีที่ควบคุมให้คนมีความประพฤติดี โดยความประพฤติในที่นี้หมายถึง พฤติกรรมรวมของแต่ละคนที่แสดงออกมาทางความคิด คำพูด และการกระทำของกาย จริยธรรม หมายถึง คุณภาพจิตที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติของคน จริยธรรมจะอยู่ในใจ

ของคนแต่ละคนไม่ได้อยู่ที่วาจาและกาส คำพูด และการกระทำเป็นเพียงการแสดงออกของ จริยธรรมในใจเท่านั้น (แสง จันทร์งาม, 2522)

วิชย์ วิศกเวทย์ (2524) อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า คือ พันธะหรือ หน้าที่ที่เราปฏิบัติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ในทางพระพุทธศาสนา จริยธรรมคือ การนำเอาความรู้ใน ความจริงหรือกฎธรรมชาตินำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ซึ่งจะก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเอง หรือต่อสังคม

ดวงเดือน พันธุนาวัน (2522) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ซึ่งสังคมต้องการให้มีในสมาชิก คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และ ผู้กระทำเกิดความพอใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

ระวี ภาวิไล (2522) กล่าวว่า จริยธรรม คือ แนวทางที่ควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าที่พึงประสงค์

กระมล ทองธรรมชาติ (2529) กล่าวว่า จริยธรรมคือ การกระทำทั้งกาส วาจา และใจที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

สมบูรณ์ ศาลยาชีวิต (2522) กล่าวว่า จริยธรรมหมายถึง การประพฤติตนไม่ว่าจะเป็นโดยทางกาส วาจา ใจ ในทางที่ดีงามที่สังคมยอมรับยกย่องว่าเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ ซึ่งเป็นหลักธรรมของพระพุทธเจ้านั่นเอง เป็นการมองถึงธรรมะในด้านการแสดงออก

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good, 1964) กล่าวถึงจริยธรรมว่า จริยธรรม หมายถึง การปรับพฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้อง หรือ ดีงาม

ลอเรนซ์ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg, 1969) กล่าวถึง จริยธรรมว่า จริยธรรมเป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติในสังคม ซึ่งบุคคลพัฒนาขึ้น จนกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง โดยสังคมจะเป็นตัวตัดสินผลของการกระทำนั้นว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือผิด

ฌอง เปียเจต์ (Jean Piaget, 1960) กล่าวถึงจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมเป็นลักษณะประสพการณ์ของมนุษย์ และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือ เกี่ยวกับการจัดเตรียมทางสังคมในเรื่องความสนใจ และอนามิธของแต่ละบุคคล ความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควรกระทำและสิทธิ์

โรเจอร์ บราวน์ (Roger Brown) แสดงทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรมว่า หมายถึงระบบของกฎเกณฑ์ที่ใช้แบ่งแยกการกระทำที่ถูกต้องออกจากการกระทำที่ผิด ในทำนองเดียวกับระบบไวยากรณ์ที่ใช้ในการแยกประโยคที่เขียนอย่างถูกต้องออกจากประโยคที่เขียนผิด นอกจากนี้ จริยธรรมยังไม่คงที่ และมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงคล้าย ๆ กับระบบไวยากรณ์ โดยที่การพัฒนาเปลี่ยนแปลงของจริยธรรมในบางครั้ง อาจเป็นไปอย่างรวดเร็วกว่าระบบไวยากรณ์ การเปลี่ยนแปลงของจริยธรรมในสังคมหนึ่ง ๆ อาจเกิดจากความขัดแย้งภายในจิตใจของบุคคลหรือผลกระทบจากอิทธิพลของจริยธรรมในสังคมอื่น ตลอดจนการก่อตัวของสภาพการณ์หรือสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ จริยธรรมของแต่ละสังคมมักมีความหลากหลาย และมีประเด็นที่ทำให้คนในสังคมหยิบยกมาโต้แย้งกันได้ เพราะคนแต่ละคนมักมีแนวทางในการตัดสินใจทางจริยธรรมที่แตกต่างกัน การส่งเสริมจริยธรรมในตัวบุคคลจะดำเนินไปได้ด้วยการพัฒนาใน 3 มิติ คือ ด้านความรู้ ความประพฤติ และความรู้สึก (Brown, 1965)

จะเห็นได้ว่าในทัศนะของบราวน์นั้น จริยธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ และบราวน์ยังมีความเห็นว่า จริยธรรมของคนแต่ละกลุ่มไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน ซึ่งแตกต่างกับทัศนะของ เดอเรค ไรท์ (Derek Wright) ที่มีความคิดว่า แม้จารีตประเพณีของแต่ละสังคมจะ

แตกต่างกัน แต่จริยธรรมพื้นฐานของแต่ละสังคมจะเหมือนกัน โดยจริยธรรมที่เป็นหลักของสังคมก็คือ จริยธรรมที่ทำให้สังคมคงไว้ซึ่งความเที่ยงธรรม ความเชื่อถือไว้วางใจ และความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Wright, 1978)

นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม โดยเปรียบเทียบกับคำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น อานวส ทะพิงค์แก และชัณด์ วรณะภูติ ได้เปรียบเทียบจริยธรรมกับค่านิยมและกฎหมายว่า จริยธรรมในฐานะเป็นกลไกของสังคมจะทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติเป็นสิ่งกำหนดว่า อะไรควรประพฤติปฏิบัติ จริยธรรมจึงมีความคล้ายคลึงกับค่านิยมหรือระเบียบข้อบังคับและกฎหมาย แต่แตกต่างกับค่านิยมในส่วนที่ว่าจริยธรรมนั้นเป็นเรื่องของสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความดีและความถูกต้องในสังคม มีจุดหมายปลายทางอยู่ที่คุณค่าความดีของสังคมในส่วนตัว ส่วนค่านิยมเป็นเพียงสิ่งที่คนนิยมปฏิบัติ หากได้มีเงื่อนไขว่าจะต้องก่อให้เกิดความดีแก่สังคมไม่ และจริยธรรมแตกต่างไปจากระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมายในลักษณะที่ว่า สิ่งเหล่านี้มีข้อห้ามและมีบทลงโทษทางพฤติกรรมสำหรับผู้ฝ่าฝืน ส่วนจริยธรรมไม่มีข้อห้ามหรือลงโทษ ถ้าจะมีก็เป็นบทลงโทษทางใจสำหรับผู้ฝ่าฝืนเท่านั้น (อานวส ทะพิงค์แก และชัณด์ วรณะภูติ, 2522)

แม้จะมีผู้ให้ความหมายและทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรมไว้อย่างหลากหลาย แต่ก็พอจะสรุปได้ว่า จริยธรรม คือ แนวทางหรือกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม เป็นลักษณะที่สังคมต้องการ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

1.2 ประเภทของจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบปัจจนิก (2520 : 4-6) ได้แบ่งพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ไว้ในสังคมของคนนั้นถือว่าการกระทำชนิดใดดี ควรกระทำและการกระทำชนิดใดเลว ควรควเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสม หรือไม่เหมาะสม มากน้อยเพียงใด ความรู้เชิงจริยธรรม หรือความรู้

เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมนั้นขึ้นอยู่กับอายุ, ระดับการศึกษา และพัฒนาทางสติปัญญา ของบุคคล ด้วยความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคม และศาสนา ส่วนใหญ่เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด โดยในช่วงอายุ 2-10 ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้เป็นพิเศษ

2. ทักษะเชิงจริยธรรม คือ ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทักษะเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติ อาจมีทัศนคติต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทักษะนี้รวมทั้งความรู้ และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้นทัศนคติเชิงจริยธรรมจึงสามารถใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เชิงจริยธรรมเพียงอย่างเดียว ทักษะเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นในเวลาหนึ่ง ยังอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวดังนี้ จะแสดงให้เห็น เหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง การกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษา เหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่า บุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกัน อาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้ นักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม คือ เปียเจต์ และโคลเบอร์ก ได้ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นเครื่องแสดงถึงพัฒนาการด้านจริยธรรมของบุคคลนั้น นอกจากนี้ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมยังมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของบุคคลด้วย คือ พัฒนาการทางสติปัญญา อารมณ์ และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ของบุคคลด้วย

4. พฤติกรรมเชิงพฤติกรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงถึงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรืองดเว้นการแสดงที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมซึ่งเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุนมีหลายประเภท เช่น การเสียสละเพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นต้น นอกจากนี้พฤติกรรมเชิงจริยธรรมอีกพวกหนึ่งคือ พฤติกรรมในสถานที่เข้าสวนใจ หรือสถานที่ชั่วๆ ให้บุคคลกระทำผิดกฎเกณฑ์เพื่อประโยชน์ส่วนตนเองบางประการ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสถานการณ์ชั่วๆ เช่น การโกงสิ่งของ

เงินทอง หรือคะแนน การลักขโมย และการกล่าวเท็จ ซึ่งอาจรวมเรียกว่า พฤติกรรมเกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์ ซึ่งผู้มีจริยธรรมสูงย่อมงดเว้นการกระทำพฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์นี้ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่บุคคลให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางที่ดีและเลวของบุคคลนั้น ส่งผลโดยตรงต่อความผาสุก และความทุกข์ของสังคม การศึกษาด้านอื่น ๆ ของจริยธรรมจึงเป็นเพียงเพื่อให้เข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลเท่านั้น

1.3 องค์ประกอบของจริยธรรม

จากความหมายต่าง ๆ ของจริยธรรมข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ (กรมวิชาการ, 2523)

1. ส่วนประกอบทางด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสิน แยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ โดยการใช้การคิด
2. ส่วนประกอบทางด้านความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) คือ ความนิยม ศรัทธา พึงพอใจ ที่จะนำจริยธรรมที่ได้เรียนรู้มาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ
3. ส่วนประกอบทางด้านกรกระทำ การแสดงออก (Moral Conduct) คือ พฤติกรรม การกระทำที่บุคคลแสดงออกมาในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สามารถตัดสินใจได้ว่าดี ว่าถูก ว่าควร หรือไม่

1.4 มาตรฐานของจริยธรรม

เป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าสิ่งใดหรือการกระทำใดเป็นการกระทำที่ดี สิ่งใดเป็นการกระทำที่ไม่ดี ซึ่งมีทฤษฎีจริยศาสตร์ที่สำคัญ 4 ทฤษฎี ได้วางมาตรฐานสำหรับจัดความแตกต่างระหว่างความดี และความชั่วไว้ดังนี้คือ (อมร โสภณวิเศษวงศ์, 2523)

1. หน้าที่เป็นมาตรฐานของจริยธรรม ทฤษฎีนี้ถือว่า ความดีความชั่วขึ้นอยู่กับ

เจตนา ไม่ได้ขึ้นกับผลการกระทำ ถ้ามีเจตนาดี การกระทำนั้นก็จัดว่าดี แต่ถ้ามีเจตนาชั่ว การกระทำนั้นก็จัดว่าชั่ว

2. ความสุขเป็นมาตรฐานของจริยธรรม ทฤษฎีนี้ถือว่า ความดีและความชั่ว ตัดสินได้จากผลของการกระทำ การกระทำที่ให้ผลเป็นความสุขหรือให้ผลประโยชน์แก่ตนเอง และผู้อื่นเป็นความดี ส่วนการกระทำที่ก่อให้เกิดทุกข์หรือเสียประโยชน์ของตนเองและผู้อื่น เป็นความชั่ว

3. ความอยู่รอดเป็นมาตรฐานของจริยธรรม ทฤษฎีนี้ถือว่า ความอยู่รอดหรือ การรักษาตัวรอดและการปรับตัวได้เป็นมาตรฐานในการตัดสินความดีความชั่วหรือความ ถูกผิด การกระทำที่ช่วยให้ตนเองและสังคมอยู่รอดได้ถือว่า การกระทำนั้นเป็นความดี ส่วนการกระทำที่ตรงข้ามเป็นความชั่ว

4. การพัฒนาตนเองเป็นมาตรฐานของจริยธรรม ทฤษฎีนี้ถือว่า การพัฒนา ธรรมชาตินิยมของมนุษย์เป็นมาตรฐานตัดสินความดีและความชั่ว หรือความถูกและผิด ธรรมชาติ ของมนุษย์ประกอบด้วยเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับเหตุผลในธรรมชาติ หมายความว่า ทั้ง ธรรมชาติความคิดและสังคมอยู่ภายใต้กฎอันเดียวกัน คือ กฎธรรมชาติ หรือกฎเหตุผลหรือ กฎแห่งความเปลี่ยนแปลง การกระทำที่ยกระดับจิตใจให้เข้าใจองค์แท้ ถึงกฎธรรมชาติดังกล่าว จัดเป็นความดี ส่วนการกระทำที่ไม่ช่วยให้เข้าใจกฎธรรมชาตินั้นเป็นความชั่ว

1.5 การเกิดจริยธรรม

การเรียนรู้ทางจริยธรรมนั้นเป็นการเรียนรู้ โดยได้รับมาจากประสบการณ์ การเรียนรู้ตั้งแต่เกิด ซึ่งสามารถแบ่งลำดับขั้นของการเกิดจริยธรรมได้ 4 ขั้น ดังนี้ (ภวนิศา คุศลกุล, 2528)

1. การเลียนแบบ เป็นกระบวนการที่จัดสำคัญ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาการ ของเด็ก โดยเด็กอาจจะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่แวดล้อมตนอยู่แล้วนำมาปรับ เข้า กับตนเองเหมือนกับการเรียนรู้ ภาษาพูดของเด็ก การเลียนแบบจึงเกิดได้ทั้งจากครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และชุมชน แต่มีบ่อยครั้งที่เด็กเลียนแบบในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ได้ตั้งใจจะสอน ดังนั้นผู้ใหญ่ก็ควรจะมีจริยธรรมสูงเมื่อใกล้ชิดกับเด็ก

2. การแนะนำสั่งสอน เป็นกระบวนการที่จิตสำนึกของเด็ก เช่นเดียวกับ การเลียนแบบและมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กเช่นกัน เพราะในขณะที่ การเลียนแบบเป็นการคัดลอกการกระทำนั้น การแนะนำสั่งสอนก็เป็นการคัดลอกทางอารมณ์และ เจตคติของบุคคลอื่น ทำให้อารมณ์ของเด็กมีได้พัฒนาการมาโดยอิสระ แต่ไปอิงอยู่กับกลุ่มซึ่ง เป็นสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของฝูงสัตว์ และเป็นรากฐานของชีวิตทางสังคม อย่างไรก็ตาม การ แนะนำสั่งสอนนี้เป็นวิธีการที่มีประโยชน์สำหรับบิดามารดา และครู ในการพัฒนาจริยธรรม และได้ผลมากกว่าการสอนแบบให้เด็กรู้ตัว (conscious)

3. การลอกแบบ ในการเลียนแบบ เด็กจะรับเอาพฤติกรรมของผู้ใหญ่ในชั้น การแนะนำสั่งสอน เด็กจะรับเจตคติ อารมณ์ของผู้ใหญ่ และในชั้นการลอกแบบ เด็กจะรับ เอาบุคลิกภาพทางจริยธรรมของผู้ใหญ่ไว้เป็นของตนเอง โดยอาศัยความรักและความชื่นชม ของผู้ใหญ่ นั่น เช่น การชื่นชมวีรบุรุษ เป็นต้น การลอกแบบทางจริยธรรมจึงอาจจะทำให้เด็ก เกิดการลอกแบบจริยธรรมทั้งที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ทั้งสองทาง

4. การสร้างจริยธรรมของตนเอง เมื่อเด็กได้ผ่านขั้นตอนการลอกแบบแล้ว เด็กจะสร้างจริยธรรมของตนเอง โดยสร้างมาจากการปรับตัวเองในสภาพธรรมชาติ (natural self) กับตนเองในสภาพที่มีจริยธรรม (moral self) เข้าด้วยกัน การปรับ จริยธรรมนี้มักเกิดในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งจะได้พบกลุ่มเพื่อนกลุ่มใหม่ ค่านิยมใหม่ ที่อาจทำให้เขา ละทิ้งจริยธรรมและค่านิยมที่รับไว้เมื่อตอนเป็นเด็ก วัยผู้ใหญ่ จึงเป็นวัยของการปรับรูปแบบ จริยธรรมของมนุษย์

1.6 ลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์

ลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์ที่สำคัญมี 4 ลักษณะ ดังนี้ (ดวงเดือน

พินธุมนาวิน และเพ็ญแข ประชนปัจจนิก, 2520)

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ว่าการกระทำใดคือควรกระทำ และการกระทำใดเลวควรงดเว้น และลักษณะพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ เหมาะสมหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงจริยธรรมของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา

และพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งส่วนใหญ่บุคคลจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด และโดยเฉพาะในช่วงอายุ 2-10 ปี จะได้รับการปลูกฝังเป็นพิเศษ ความรู้เชิงจริยธรรมและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลอาจมีส่วนสัมพันธ์กัน แต่การค้นคว้าเกี่ยวกับความรู้เชิงจริยธรรมเพียงประการเดียวก็ยังไม่สามารถนำไปทำนายพฤติกรรมของบุคคลได้

2. ทักษะเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้ลึกที่บุคคลมีต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ในลักษณะที่เห็นด้วยไม่เห็นด้วย หรือชอบไม่ชอบเพียงใด ทักษะเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม แต่ก็ไม่นั่นอนเสมอไป และอาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่อกาลเวลาผ่านไป อย่างไรก็ตามในการทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้น หากใช้ข้อมูลเกี่ยวกับทักษะเชิงจริยธรรมประกอบกับข้อมูลเกี่ยวกับความรู้เชิงจริยธรรมแล้ว ก็จะทำให้ได้ผลแม่นยำกว่าการใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้เชิงจริยธรรมเพียงอย่างเดียว

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจกระทำหรือการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ของบุคคล จากการศึกษาเกี่ยวกับเหตุผลเชิงจริยธรรม ทำให้ทราบว่าบุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับที่แตกต่างกัน อาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง บุคคลที่มีการกระทำเหมือนกัน อาจมีระดับจริยธรรมและเหตุผลเบื้องหลังการกระทำที่แตกต่างกัน นักจิตวิทยาบางคนจะให้ความสำคัญกับเหตุผลเชิงจริยธรรม โดยเชื่อว่าการศึกษเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล จะทำให้ทราบถึงระดับจริยธรรมหรือพัฒนาการทางจริยธรรมของคน ๆ นั้นได้

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การกระทำต่าง ๆ ที่บุคคลแสดงออกมา พฤติกรรมเชิงจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากกว่าลักษณะทางจริยธรรมด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะหากบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์ สังคมก็จะคงความสงบไว้ได้ และในทางตรงข้าม ถ้าในสังคมมีบุคคลจำนวนมากที่มีพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง เหมาะสม หรือเบี่ยงเบนไปจากกฎหมาย ตลอดจนค่านิยมอันดีงามของสังคมแล้ว ก็จะทำให้เกิดปัญหาหรือผลร้ายต่อสังคมได้

1.7 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์ที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory) และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

นักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์ พยายามค้นคว้าหาทฤษฎีที่จะอธิบายพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ รวมถึงด้านจริยธรรมด้วย นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ชื่อซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เป็นผู้นำของกลุ่ม ฟรอยด์เชื่อว่าบุคลิกภาพของมนุษย์จะพัฒนาขึ้นจากพลังงานทางจิตที่เรียกว่า อิด (id) อีโก้ (ego) และซูเปอร์อีโก้ (superego) ตามลำดับ อิดเป็นสิ่งที่ติดตัวทารกมาตั้งแต่เกิด และจะผลักดันให้เด็กสนองความต้องการตามสัญชาตญาณ ในขณะที่อีโก้ก็กระตุ้นให้แสวงหาความสุขให้แก่ตนเองด้วย แต่อาศัยการทำงานของอิดอย่างเดี๋ยวน บางครั้งก็ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ อีโก้จึงพัฒนาขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการคิดและวางแผนตอบสนองความต้องการ โดยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ครั้นต่อมาเมื่อเด็กมีอายุประมาณ 3-6 ปี ซูเปอร์อีโก้จึงเริ่มพัฒนาขึ้นมา เพื่อควบคุมระบบจริยธรรมในตัวบุคคล ทำให้บุคคลได้รับการถ่ายทอดค่านิยมและมาตรฐานทางจริยธรรมของสังคม โดยผ่านกระบวนการเลียนแบบ (Identification) ผู้อบรมเลี้ยงดู ซึ่งโดยมากก็คือ พ่อแม่นั่นเอง (ธีระพร อวารณไพ, 2528)

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา

นักจิตวิทยาที่ศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีนี้เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์จะสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะพัฒนาไปตามลำดับขั้น โดยเริ่มจากขั้นต่ำสุดไปยังขั้นที่สูงกว่าทีละขั้น และจะก้าวหน้าไปโดยไม่มี การย้อนกลับหรือข้ามขั้น นักจิตวิทยาคนสำคัญที่มีความเชื่อเช่นนี้คือ ชอง เปียเจต์ (Jean Piaget) และ ลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) ทั้งสองต่างก็ได้ก่อตั้งทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาอันสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมขึ้น ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรมของเปียเจต์ เปียเจต์เป็นผู้ริเริ่มความคิดที่ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์สัมพันธ์กับพัฒนาการทางสติปัญญา เปียเจต์ได้แบ่งขั้นตอนของการพัฒนาทางสติปัญญาออกเป็น 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเคลื่อนไหวเพื่อสนองตอบความต้องการแห่งตน (The Sensorimotor Period) อยู่ในช่วงอายุ 0-2 ปี เป็นระยะของการพัฒนาการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความต้องการของร่างกาย เป็นระยะที่เด็กยังไม่สามารถใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 2 การคิดโดยใช้ความรู้สึกและจินตนาการ (Preoperational Thought) อยู่ในช่วงอายุ 2-7 ปี เป็นระยะที่เด็กจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษา แต่การทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ยังจำกัดอยู่ในขอบเขตของการใช้ความรู้สึกและจินตนาการ เพราะยังไม่รู้จักคิดตามหลักเหตุผล

ขั้นที่ 3 การคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม (Concrete Operations) อยู่ในช่วงอายุ 7-11 ปี เป็นระยะที่เด็กสามารถคิดตามหลักเหตุผลได้ แต่ก็ยังจำกัดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่เป็นรูปแบบ เช่น สามารถแยกประเภทสิ่งของได้ และเข้าใจลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่เป็นรูปธรรม

ขั้นที่ 4 การคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรม และการคิดตามหลักตรรกวิทยา (Propositional or Formal Operations) ในช่วงอายุ 11-12 ถึง 14-15 ปี เป็นระยะที่เด็กสามารถคิดโดยใช้เหตุผล และสามารถคิดอย่างเป็นระบบตามหลักตรรกวิทยา จึงเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ (Gruber and Voneche, 1977 ; ชัยพร วิชชาวุธ, 2520)

หากจะนำพัฒนาการในการเล่นลูกหินของเด็กมาอธิบายขั้นตอนของการพัฒนาสติปัญญาข้างต้น ก็กล่าวได้ว่า ในขั้นที่หนึ่ง เด็กจะเล่นด้วยวิธีการของตนเองโดยสมบูรณ์ คือจะใช้วิธีการที่เคยชิน และจะเล่นตามความพอใจ เด็กจะเริ่มรู้จักวางแผนในการเล่นหากเป็นการเล่นคนเดียว โดยไม่คำนึงถึงวิธีการที่ถูกต้อง และกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ก่อนแล้ว ในขั้นที่สอง เด็กจะเริ่มได้รู้ได้เห็นตัวอย่างของการเล่นจากคนอื่น ๆ และจะเริ่มเลียนแบบบ้าง แต่

ก็ยังชอบเล่นคนเดียวมากกว่าจะเล่นกับคนอื่น ๆ เพราะไม่สนใจกับการที่จะต้องได้ชัยชนะ หรือแม้จะเล่นกับเด็กอื่น ๆ ก็ยังชอบเล่นด้วยวิธีการชอบตนเองมากกว่าจะสนใจกฎเกณฑ์ของกลุ่ม เด็กจะเริ่มเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม และการกระทำกร่วมกับผู้อื่น เมื่อพัฒนาการสู่ขั้นที่ 3 โดยเด็กจะเล่นรวมกันและพยายามเอาชนะกัน ในขั้นนี้จึงเป็นขั้นที่เด็กนำตัวเองเข้าไปผูกพันกับกฎเกณฑ์ แต่ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ก็ยังเป็นไปอย่างคลุมเครือไม่ชัดเจน โดยจะพบว่าแม้ว่าเด็กที่เล่นด้วยกันจะเป็นเด็กในชั้นเรียนเดียวกัน แต่ถ้าให้ตอบคำถามเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการเล่นแล้ว เด็กจะให้คำตอบซึ่งอาจขัดแย้งกันเอง แสดงว่าเด็กยังไม่มี ความเข้าใจเรื่องของกฎเกณฑ์ ซึ่งเป็นนามธรรมคั่น จนกว่าจะพัฒนามาถึงขั้นที่ 4 ซึ่งเป็นขั้นที่เด็กจะมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ และเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องสมบูรณ์ เด็กจะพัฒนามาถึงขั้นนี้เมื่อมีอายุประมาณ 10-12 ปี ซึ่งเมื่อมีการซักถาม เด็กในวัยดังกล่าวที่เรียนอยู่ในชั้นเรียนเดียวกันเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการเล่นลูกหินก็พบว่า เด็กมีความรู้ความเข้าใจตรงกันอย่างถูกต้อง (Gruber and Voneche, 1977)

จากพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง 4 ขั้นนี้ เปียเจต์ได้นำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 3 ขั้น ดังนี้

ขั้นก่อนจริยธรรม ตรงกับขั้นที่ 1 ของพัฒนาการทางสติปัญญา เด็กในขั้นนี้ยังไม่สามารถรับรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างละเอียด มีแต่ความปรารถนาที่จะสนองตอบความต้องการทางกาย โดยไม่คำนึงถึงความควรไม่ควร ต่อเมื่อเด็กรู้จักพูดเป็นภาษา จึงเริ่มรับรู้สภาพแวดล้อม และตระหนักในบทบาทของตนเองต่อผู้อื่นมากขึ้น

ขั้นยึดคำสั่ง ตรงกับขั้นที่ 2 และคาบเกี่ยวถึงบางส่วนในขั้นที่ 3 ของพัฒนาการทางสติปัญญา เด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นนี้จะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่ และเห็นว่าคำสั่งตลอดจนกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม

ขั้นยึดหลักแห่งตน ตรงกับส่วนที่เหลือในขั้นที่ 3 และครอบคลุมตลอดถึงขั้นที่ 4 ของพัฒนาการทางสติปัญญา เปียเจต์เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมในขั้นนี้ เกิดจากการพัฒนาการทางสติปัญญา และประสบการณ์ในการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนเด็กด้วยกัน เด็กจะสามารถ

ใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจ และรู้จักตัวคุณเองที่เฉพาะตัวไว้ชัดเจนเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, กองวิจัยทางการศึกษา, 2527 ; ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันทน์, 2520)

ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางสติปัญญาและพัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีของ เปียเจต์

พัฒนาการทางสติปัญญา	พัฒนาการทางจริยธรรม
<p>ขั้นที่ 1 การเคลื่อนไหวเพื่อสนองตอบความต้องการ แห่งตน (The Sensorimotor Period) 0-2 ปี</p>	<p>ขั้นก่อนจริยธรรม</p>
<p>ขั้นที่ 2 การคิดโดยใช้ความรู้สึกและจินตนาการ (Preoperational Thought) 2-7 ปี</p>	<p>ขั้นยึดคำสั่ง</p>
<p>ขั้นที่ 3 การคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม (Concrete Operations) 7-11 ปี</p>	
<p>ขั้นที่ 4 การคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมและการคิด ตามหลักตรรกวิทยา (Propositional or Formal Operations) 11-12 ถึง 14-15 ปี</p>	<p>ขั้นยึดหลักแห่งตน</p>

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรมของโคลเบอร์ก โคลเบอร์กได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ ตามแนวทฤษฎีของเปียเจท์ โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษในเรื่องของเหตุผลเชิงจริยธรรม ทั้งนี้เพราะโคลเบอร์กเห็นว่าการใช้เหตุผลเพื่อตัดสินใจที่จะเลือกกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่าง ๆ ย่อมจะแสดงให้เห็นถึงระดับความเจริญทางด้านจิตใจของบุคคล อันจะทำให้สามารถพิจารณาได้ว่าบุคคลนั้น ๆ มีจริยธรรมอยู่ในระดับหรือขั้นใด ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก จริยธรรมของมนุษย์จะแบ่งเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแยกได้เป็น 2 ขั้น ดังนี้ (กีรติ ศรีวิเชียร, 2524)

จริยธรรมระดับก่อนกฎเกณฑ์ ประกอบด้วยขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 (อายุประมาณ 2-7 ปี) เป็นขั้นที่คนจะกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยคิดถึงความปลอดภัยทางกายภาพของตนเองเป็นหลัก เนื่องจากผู้ที่ม่จริยธรรมในขั้นนี้มักจะยังมีอายุน้อย พฤติกรรมเชิงจริยธรรมส่วนใหญ่จึงเกิดจากการเชื่อฟังผู้ใหญ่ ซึ่งมีอำนาจทางกายสูงกว่า เพราะกลัวการถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 (อายุประมาณ 7-10 ปี) เป็นขั้นที่คนเราจะกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยเริ่มคิดถึงคนอื่นขึ้นมาบ้าง แต่ก็เกินไปเพราะหวังที่จะได้รับประโยชน์ตอบแทน ในขณะที่เดียวกันก็เริ่มรู้จักตอบแทนผู้อื่นแบบเด็ก ๆ ในทำนอง "เขาให้ฉัน ฉันก็ต้องให้เขา"

จริยธรรมระดับกฎเกณฑ์ ประกอบด้วยขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอีก 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 (อายุประมาณ 10-13 ปี) เป็นขั้นที่คนเราเริ่มรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และจะปฏิบัติตนตามที่กลุ่มเห็นว่าเหมาะสม แรงจูงใจที่จะประพฤติจริยธรรมในขั้นนี้ก็คือ การได้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ตนเองเกี่ยวข้องด้วย

ขั้นที่ 4 (อายุประมาณ 13-16 ปี) เป็นขั้นที่คนเราจะหันเข้าหากฎเกณฑ์ กฎหมายหรือระเบียบแบบแผนในสังคมแทนการทำในสิ่งที่กลุ่มเห็นชอบ โดยการปฏิบัติตามกฎหมาย หรือระเบียบของสังคม จะเป็นไปได้ในลักษณะที่ยึดมั่นอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม

จริยธรรมระดับเหนือกฎเกณฑ์ ประกอบด้วยชั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 5 (อายุประมาณ 16-25 ปี) เป็นชั้นที่แม้ว่าคนเราจะยังคงยึดถือกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ของสังคม แต่ก็มีความคิดว่ากฎหมายหรือกฎเกณฑ์ดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ถ้าเป็นความต้องการของคนส่วนใหญ่ และเป็นสิ่งที่ชอบด้วยเหตุผล

ชั้นที่ 6 (อายุ 25 ปีขึ้นไป) เป็นชั้นที่คนจะมีความสำนึกในหลักการต่าง ๆ ทางจริยธรรมที่เป็นอุดมคติสากล หลักจริยธรรมที่สำคัญที่สุดจะเกี่ยวข้องกับเรื่องความยุติธรรม ความเสมอภาค และความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ หลักการเหล่านี้อยู่ในระดับสูงกว่าค่านิยมทางสังคม ตลอดจนกฎหมายต่าง ๆ ทั้งหมดที่เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

นักทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่าจริยธรรมในตัวมนุษย์เกิดจากกระบวนการสังคมประภิด (Socialization) การซึมซาบ (Internalization) และการเลียนแบบ (Mimicry) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่สำคัญได้แก่ ทฤษฎีของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) นักจิตวิทยาชาวแคนาดา ตามทฤษฎีของแบนดูรา การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งจะเกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับโดยตรง และอีกส่วนหนึ่งจะเกิดจากการสังเกตตัวแบบซึ่งมี 3 ประเภท คือ ตัวแบบจริง ได้แก่ ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมจริงให้เห็น ตัวแบบสัญลักษณ์ ได้แก่ ตัวแบบในโทรทัศน์ภาพยนตร์หรือรูปภาพต่าง ๆ และตัวแบบประเภทสุดท้าย ได้แก่ คำบอกเล่า หรือสารบันทึก ซึ่งจะปรากฏในรูปของคำพูดและข้อเขียนต่าง ๆ ผลจากประสบการณ์ตรงและการสังเกตตัวแบบทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวจะทำให้เกิดการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับเหตุการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลที่เกิดจากพฤติกรรม ทำให้สามารถคาดหวังได้ถึงวิธีการที่จะนำผลที่พึงปรารถนามาสู่ตน และในขณะที่เฝ้าดูกันก็มองเห็นวิธีการที่จะหลีกเลี่ยงผลที่เลวร้ายต่าง ๆ การคิดในเชิงประเมินเช่นนี้ จะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะทำหรือไม่ทำพฤติกรรม

ต่าง ๆ และนำไปสู่การตั้งมาตรฐานการประพฤติกสำหรับตนเอง ตลอดจนการควบคุมตนเอง ให้ปฏิบัติตามมาตรฐานนั้น (ชัยพร วิชชาวุธ, 2525)

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ จึงมีจุดเน้นอยู่ที่การเลียนแบบผู้เลี้ยงดู และการพัฒนาของพลังงานทางจิต ที่เรียกว่า อิด อีโก และ ซุปเปอร์อีโก ซึ่งจะเกิดขึ้นตามลำดับเพื่อควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งถ้ามองในแง่หนึ่งก็จะคล้ายทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรม ที่เชื่อว่าวัยและระยะเวลาที่ผ่านไป จะทำให้มนุษย์มีพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรมที่สูงขึ้นควบคู่กันไป ส่วนทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ก็รับเอาส่วนหนึ่งของทฤษฎีจิตวิเคราะห์เข้ามาเกี่ยวข้อง คือ ในเรื่องเกี่ยวกับการเลียนแบบ แต่ทฤษฎีนี้ได้เน้นที่การเลียนแบบผู้เลี้ยงดูเหมือนทฤษฎีจิตวิเคราะห์ หากจะเน้นที่ตัวแบบประเมินใด ๆ ก็ตาม ที่กระทำพฤติกรรมที่ทำให้เกิดผลกรรมที่ดี โดยทฤษฎีนี้เชื่อว่า ตัวแบบต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้เห็นจากสังคม จะทำให้มนุษย์ได้รับประสบการณ์ทางอ้อม ซึ่งเมื่อรวมกับประสบการณ์ที่ได้รับโดยตรงแล้ว ก็จะทำให้มนุษย์เกิด "การคิดในเชิงประเมิน" รู้จักตั้งมาตรฐานการประพฤติกและควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามมาตรฐานนั้นได้ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมีส่วนคล้ายกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรม เพราะเชื่อในหลักการแสวงหารางวัล และหลีกเลี่ยงการลงโทษเหมือนกัน นอกจากนี้แม้ว่าทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจะไม่ได้กล่าวถึงวัยและสติปัญญาในการพัฒนาคุณลักษณะด้านจริยธรรมในตัวมนุษย์ แต่เราก็อ้อมปฏิเสธไม่ได้ว่า ทั้งประสบการณ์ทางตรงก็ดี ประสบการณ์ทางอ้อมก็ดี ที่กล่าวถึงในทฤษฎีนี้เป็นสิ่งที่มนุษย์จะได้เรียนรู้และสั่งสมเพิ่มขึ้นตามวัย และการรู้จักคิดในเชิงประเมินก็ดี หรือการรู้จักตั้งมาตรฐานการประพฤติกสำหรับตนเองก็ดี ก็ต้องอาศัยสติปัญญาและวิจารณญาณเป็นเครื่องนำทาง ในทำนองเดียวกัน แม้ว่าทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรมจะไม่ได้กล่าวเน้นในเรื่องของประสบการณ์ทางสังคม แต่เราก็ต้องยอมรับเช่นกันว่าในกรณีของมนุษย์ที่อยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่เคยมีปฏิกริยาในเชิงสัมพันธ์กับผู้อื่นแล้ว พัฒนาการทางสติปัญญาและพัฒนาการทางจริยธรรมก็อาจจะไม่เกิดขึ้นในวัยต่าง ๆ ความที่ระบุไว้ในทฤษฎีก็ได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าทั้งทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรม

และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมต่างก็มีแนวคิดแฝงที่อิงซึ่งกันและกันอยู่ และเมื่อนำทั้งสองทฤษฎี มารวมกันเข้า ก็จะทำให้สามารถเข้าใจถึงการพัฒนาลักษณะเชิงจริยธรรมในตัวมนุษย์ได้ดีขึ้น

1.8 สถาบันที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเสริมลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์

แหล่งสร้างเสริมลักษณะทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวมนุษย์นั้น จะได้แก่ บุคคลและสถาบันทั้งหลายทั้งปวง ที่แวดล้อมมนุษย์อยู่ อันพอสรุปได้ดังนี้ (ชา เลือง วุฒิจันทร์, 2534)

1. สถาบันครอบครัว อันได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง ญาติผู้ใหญ่ ตลอดจน สมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว จะเป็นแหล่งแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังและถ่ายทอดลักษณะทาง จริยธรรมให้แก่เด็ก มีงานวิจัยจำนวนมากทั้งในและนอกประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับลักษณะทางจริยธรรมของเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่ปรากฏผลว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบได้รับความรักมาก จะมีลักษณะทางจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับ การอบรมเลี้ยงดูแบบได้รับความรักน้อย เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมมาก จะมี ลักษณะเชื่อฟัง สุภาพ เอื้อเฟื้อ แต่มีลักษณะขี้อาย เก็บตัว ใจน้อย และชอบพึ่งพาผู้ใหญ่ ส่วน เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมน้อย จะไม่เชื่อฟัง ไม่มีความรับผิดชอบ และขาดสมาธิ ในขณะที่เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล จะเป็นเด็กที่ไม่ก้าวร้าว รู้จักผิดชอบชั่วดี และรู้สึกละอายใจเมื่อทำผิด

2. กลุ่มเพื่อน มีบทบาทสำคัญไม่น้อยในการสร้างค่านิยมและลักษณะทาง จริยธรรม ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก โดยเฉพาะในเด็กที่ช่าง เข้าสู่วัยรุ่นนั้น กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลมาก ดังที่เป็เยจท์กล่าวถึง "อิทธิพลหลักแห่งคน" ใน ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเขา ซึ่งตรงกับช่วงที่เด็กมีอายุระหว่าง 11-15 ปี ในขั้นนี้ การพัฒนาทางสติปัญญาและประสบการณ์จากการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อน จะทำให้เด็กรู้จักคิด ก่อนตัดสินใจ และรู้จักตั้งกฎเกณฑ์เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ส่วนโคลเบอร์กก็กล่าว ไว้ในขั้นที่ 3 ของ "จริยธรรมระดับกฎเกณฑ์" ซึ่งจะเกิดในช่วงที่คนเรามีอายุประมาณ 10-13 ปีว่า แรงจูงใจที่จะมีผลต่อพฤติกรรมของคนในขั้นนี้ก็คือ การได้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น

โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ตนเองเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งกลุ่มคนที่คนในวัยนี้เกี่ยวข้องด้วยมากที่สุดก็คงจะ
ได้แก่ กลุ่มเพื่อนนั่นเอง

3. สถาบันทางศาสนา สถาบันนี้มักมีความผูกพันกับคนในสังคม นับตั้งแต่เกิด
จนตาย โดยเหตุที่การนับถือศาสนาเป็นค่านิยมที่สำคัญของสังคมเกือบทุกสังคม และตาม
ธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนก็ต้องการมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเฉพาะในยามที่เกิดความทุกข์
อยู่แล้ว ดังนั้นคนทุกคนจึงมักเลือกนับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่ง การรับเอาหลักธรรมในศาสนา
มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดี การประกอบกิจกรรม ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ทาง
ศาสนาที่ดี มักจะทำให้คนเราเกิดมโนทัศน์ทางจริยธรรมในด้านต่าง ๆ ดังเช่นคนที่นับถือ
พุทธศาสนา หากกระทำการต่าง ๆ โดยปราศจากอกุศล (ความโลภ ความโกรธ และ
ความหลง) และอคติ (ความรัก ความชัง ความเขลา หรือความกลัว) ตามที่พระพุทธองค์
สอนไว้ ก็จะทำให้เกิดมโนทัศน์ในด้านความยุติธรรม สามารถตัดสินหรือพิจารณาเรื่องต่าง ๆ
ได้อย่างเที่ยงตรง หรือคนที่ทำบุญด้วยการปล่อยนกปล่อยปลา ก็อาจเกิดมโนทัศน์เกี่ยวกับ
ความเมตตาการุณาได้ เป็นต้น

4. สื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชน สื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชนทุกรูปแบบอาทิ
เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ บทเพลง หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น ๆ ล้วนมี
อิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมาก ซึ่งหากจะอธิบายตาม
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา สื่อสารมวลชนหรือสื่อมวลชนก็จะมีบทบาทในการ
สร้างเสริมลักษณะทางจริยธรรมให้กับคนเราได้ด้วยการให้เรียนรู้ผ่านตัวแบบใน 2 ประเภท
คือ ตัวแบบ สัตว์ลักษณะจากภาพยนตร์และโทรทัศน์ เป็นต้น และตัวแบบที่ปรากฏในสิ่งพิมพ์
ประเภทต่าง ๆ

5. สถาบันการศึกษา เป็นแหล่งที่มีหน้าที่โดยตรงในการให้ความรู้ทั้งในด้าน
พุทธิศึกษา และจริยศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในวัยเรียน โดยสถาบันการศึกษาอาจจัด
วิชาจริยศึกษาขึ้นเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตร หรืออาจส่งเสริมให้ครูทุกคนพยายามสอดแทรกจริย
ศึกษาในการสอนวิชาต่าง ๆ เพื่อมุ่งสร้างเสริมลักษณะทางจริยธรรมให้พัฒนาขึ้นในตัวผู้เรียน
อย่างจริงจัง สำหรับในสังคมไทย กระทรวงศึกษาธิการได้มีการกำหนดแนวทางในการจัด

จริยศึกษาสำหรับสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ ไว้ รวมทั้งโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาด้วย แนวทางการจัดจริยศึกษาสำหรับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้กำหนดขึ้นโดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่า นักเรียนระดับนี้กำลังอยู่ในวัยที่มีความสามารถจะคิดในสิ่งที่เป็นามธรรมอย่างเป็นแบบแผนตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ และมีจริยธรรมอยู่ในระดับกฎเกณฑ์ ตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาและจริยธรรมของโคลเบอร์ก โดยมีความต้องการที่จะประพฤติดีประพฤติชอบ เพื่อสนองความคาดหวังของผู้อื่น และมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ด้วยดี เพราะมีความคิดว่า ความมีเกียรติยศ และความเป็นคนน่านับถือ นั้น เป็นสิ่งที่ได้มาจากการรักษากฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม ดังนั้นโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาจึงควรส่งเสริมลักษณะทางจริยธรรมในตัวนักเรียน โดยการจัดจริยศึกษาตามแนวทางดังนี้ (ข้า เลือง วุฒิจันทร์, 2524 ข)

1. จัดโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้อื้ออำนวยต่อการสอนจริยศึกษาในโรงเรียนอย่างสืบเนื่องสม่ำเสมอ ไม่ให้มีสภาพเสื่อมโทรม ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สกปรกรุงรัง ไม่ว่าจะเป็นส่วนใดที่ใดก็ได้ในโรงเรียน
2. หัวหน้าสถานศึกษา ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทุก ๆ คน ในโรงเรียน ประพฤติคนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมตามหน้าที่ของตนเอง โดยสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย
3. ดำเนินการอบรมสั่งสอนนักเรียนในและนอกห้องเรียนให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและหน้าที่ของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอสืบเนื่องไม่ขาดตอน
4. สังคมและสิ่งแวดล้อมภายนอกโรงเรียนมีอิทธิพลในด้านจริยธรรมค่อนักเรียนมาก จึงควรจัดแนวปฏิบัติในด้านจริยธรรมภายในโรงเรียน โดยให้สัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมภายนอกโรงเรียนอย่างเหมาะสม
5. กำหนดระเบียบของโรงเรียนในส่วนต่าง ๆ ตามหลักจริยธรรมและดำเนินการให้นักเรียนถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยครูต้องพำสอนและคอยเฝ้าดู เพื่อเป็นการฝึกวินัยในตนเองของนักเรียนไปในตัวด้วย

6. การสอนจริยธรรมในห้องเรียนจะต้องมีทั้งการเรียนทฤษฎีและปฏิบัติ โดยให้ปฏิบัติจริง และปฏิบัติจนเป็นนิสัยเป็นการสำคัญ
7. สอดแทรกจริยศึกษาในการสอนวิชาอื่น ๆ และการจัดกิจกรรมทุกประการของโรงเรียน
8. จัดให้มีอุปกรณ์การสอนจริยศึกษา กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม และห้องจริยศึกษาตามความเหมาะสม
9. จัดให้มีการประเมินผลและวัดผลการจัดและการสอนจริยศึกษาทุกระยะ และขอประเมินผลและวัดผลมาปรับปรุงการจัดและการสอนจริยศึกษาในโรงเรียนให้นักเรียนได้มีคุณสมบัติสมบูรณ์ตามความมุ่งหมายของการศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ

1.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาจริยธรรม

งานวิจัยในประเทศ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญนท ประจันปัจจนิก ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมกับตัวแปรด้านการศึกษา เพศ และสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม โดยผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบเป็นสถานการณ์ที่เป็นเรื่องราวต่าง ๆ บรรยายถึงสถานการณ์ขัดแย้งซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่คุ้นเคยของเยาวชนไทยในกรุงเทพฯ เช่น การเข้าคิวซื้อตั๋ว ฯลฯ เป็นเรื่องที่บุคคลกระทำดี 5 เหตุการณ์ กระทำชั่ว 5 เหตุการณ์ จากนั้นผู้ตอบต้องเลือกหาเหตุผลว่าทำไมจึงเลือกกระทำเช่นนั้น โดยมีตัวเลือก 6 ตัว สำหรับแต่ละเรื่อง ซึ่งแทนพัฒนาการทางจริยธรรมทั้ง 6 ชั้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล นิสิตทั้งชายหญิงในกรุงเทพฯ อายุ 11-25 ปี จำนวน 1,400 คน กำลังศึกษาอยู่ในชั้น ป.6, ม.ศ.1, ม.ศ.3, ม.ศ. 5 และมหาวิทยาลัยปีที่ 2 มาจากครอบครัวที่สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมระดับสูง กลาง และต่ำ ผลจากการวิจัยพบว่า ระดับจริยธรรมของผู้ตอบมิได้แปรไปตามระดับการศึกษา เพศ และสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม

สรุปผล นาควานิช (2521) ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนกับเกณฑ์ที่คาดหวัง โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบ สอบถามเพื่อใช้สำรวจพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียน 10 คุณลักษณะ จริยธรรม ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีเหตุผล ความกตัญญูทดแทน การรักษาระเบียบ วินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัดและออมทรัพย์ ความยุติธรรม และความ อุดมสำหะ โดยสร้างแบบสอบถามเป็นการกำหนดสถานการณ์การตัดสินใจ และมีตัวเลือกที่จะปฏิบัติต่อ สถานการณ์นั้น ๆ 4 ตัวเลือก ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใน 6 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 680 คน ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีพฤติกรรม ทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 3 และขั้นที่ 4 และแตกต่างจากเกณฑ์ที่คาดหวังอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 และพบว่า โดยส่วนรวมแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมทางจริยธรรมอยู่ในสภาพ ที่น่าพอใจ 6 คุณลักษณะเรียงตามลำดับดังนี้ การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความอุดมสำหะ และความยุติธรรม

วิระวราณ อามระดิษ (2522) ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนในกรุงเทพมหานคร ในเรื่อง ความ รับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูทดแทน ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม ความอุดมสำหะ การประหยัด และออมทรัพย์ การเคารพ อาวุโส และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทาง จริยธรรมของนักเรียนมืองค์ประกอบต่าง ๆ คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ พื้นฐานการศึกษา ลักษณะอาชีพ ที่อยู่อาศัย และการเลี้ยงดูอบรมของบิดามารดา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียน ชายหญิง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม 10 ประการ อยู่ในเกณฑ์น่าพอใจ และพบว่า นักเรียนที่บิดามารดามีฐานะ ทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ธีรทรง เกิดสุคนธ์ (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาอิทธิพลทาง จริยธรรมจากสื่อละครโทรทัศน์ที่มีต่อเยาวชน เพื่อทราบอิทธิพลทางจริยธรรมจากสื่อละคร โทรทัศน์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร ในเรื่อง ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีเหตุผล ความกตัญญูสุภาพ ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี การประหยัด ความยุติธรรม ความอดุสาหะ และอื่น ๆ และหาความสัมพันธ์ ระหว่างอิทธิพลทางจริยธรรมจากสื่อละครโทรทัศน์ สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย ลักษณะการ เลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนบุตรของบิดามารดา โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลทางจริยธรรมจากสื่อละคร โทรทัศน์ตามพฤติกรรมของตัวละครที่กระตุ้นให้ทำดี และเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลต่อนักเรียน ส่วน การเลียนแบบจากตัวละครนั้น นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เคยเลียนแบบ และพื้นฐานการศึกษาของ บิดามารดา ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ลักษณะการอบรม สั่งสอนบุตรของบิดามารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับอิทธิพลทางจริยธรรมจากสื่อละครโทรทัศน์ที่ นักเรียนได้รับ

พรเทพย์ ศิริวรรณบุศย์ และคณะ (2527) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ จริยธรรม ของชาวกรุงเทพมหานครปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความเข้าใจทาง จริยธรรม ปฏิบัติทางจริยธรรม และพฤติกรรมจริยธรรม และเพื่อเปรียบเทียบค่าศึกษาภาพ พฤติกรรมเกี่ยวกับตนเอง สังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม ตามสถานภาพ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพของครอบครัว ขนาดของครอบครัว รายได้ของครอบครัว และภูมิฐานะ โดยที่ใช้แบบสอบถามชี้วัดประวัติ และแบบสำรวจที่พัฒนาขึ้นเอง โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 3,884 คน ประกอบด้วยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 5 นิสิตนักศึกษาจาก 5 สถาบัน นักธุรกิจ ลูกจ้าง และผู้ใช้แรงงาน ผลการวิจัย พบว่า มีค่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร สถานภาพ เพศ และภูมิฐานะ ในบางรายพฤติกรรม ในพฤติกรรมจริยธรรมแต่ละประเภท

วดี ออมสิน (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ จากผลการทดสอบปฏิสัมพันธ์แสดงว่า ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพศและสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่ต่างกัน ไม่ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการทางจริยธรรมชั้น P (Principled morality stage) ต่างกัน เพราะในระดับชั้นนี้สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีอิทธิพลในการกระตุ้นให้นักเรียนใช้ความคิดและได้เรียนรู้บทบาทต่าง ๆ ของตนเองและบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ได้เรียนรู้การทำให้คนอื่นยอมรับ ในปัจจุบันการให้การศึกษาอบรมแก่นักเรียนทั้งสองเพศไม่ต่างกันมากนัก และนักเรียนในวันนี้จะติดต่อกับกลุ่มเพื่อนมาก ดังนั้นนักเรียนจึงได้รับอิทธิพลจากทางโรงเรียนมากกว่าอิทธิพลของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมและการอบรมเลี้ยงดูจากที่บ้าน จึงทำให้นักเรียนมีพัฒนาการไม่ต่างกัน

อุภาพร จุนเจือจาน (2521) ได้ทำวิจัยเรื่อง "การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในภาคกลาง" กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใน 6 จังหวัดภาคกลาง ยกเว้น กรุงเทพมหานคร จำนวน 640 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามสร้างสถานการณ์เร่งเร้า ที่มีความหมายต่อผู้สอบ (Projective Technique) เพื่อสำรวจพฤติกรรมจริยธรรม 10 คุณลักษณะ ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนที่อยู่ในสภาพน่าพอใจ มีอยู่ 4 ลักษณะ คือ การประหยัดและออมทรัพย์ ความเสียสละ ความกตัญญูทุกเวที และความมีเหตุผล

อรนันท บัญประสิทธิ์ (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร" ตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย จำนวน 250 คน จาก 25 โรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียนจากโรงเรียนดังกล่าว 250 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา สำหรับผู้ปกครองและสำหรับครู ผลการวิจัยพบว่า ครูและผู้ปกครองมีความคิด

เห็นสอดคล้องกันว่าพฤติกรรมที่มีความสำคัญมากคือนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ การตั้งใจเรียน ทำงานอย่างสม่ำเสมอ รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย สามารถแก้ปัญหาทางวิชาการต่าง ๆ โดยยึดหลักเหตุและผล การรักศักดิ์ศรีและชื่อเสียงของตนเอง มีระเบียบวินัยในตนเอง ไม่ลุ่มหลงมัวเมาอบายมุข เชื่อมั่นในตนเอง รู้จักและเข้าใจตนเองได้อย่างดี รักความก้าวหน้า รักความยุติธรรม รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ตรงต่อเวลา ปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นอยู่เสมอ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น รู้จักกาลเทศะ มีกิริยาวาจาสุภาพอ่อนโยนต่อบุคคลทั่วไป เคารพเชื่อฟังและนับถือผู้อาวุโส

อภิญา จันท์เจนจบ (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง" กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครูและผู้ปกครอง จากภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกรุงเทพมหานคร จำนวน 2,800 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบหลาย ชั้นตอน (Multi-stage Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่าง และมาตรวัดความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมสังคมที่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความรู้ความเข้าใจว่าพฤติกรรมที่ดี ถูก และควรอย่างมาก คคือการบำเพ็ญประโยชน์ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การแสดงความกตัญญูแม้การกระทำนั้นจะยากลำบาก การคำนึงถึงความอาวุโส การให้อภัย การให้ร้ายป้ายสี การเบียดเบียนผู้อื่น การอิจฉาริษยา การผิดจริยธรรมทางเพศของหญิง การไม่รักษาระเบียบวินัย และการทุจริต

สุนทรี มีพร้อม (2522) ทำการวิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็กชั้นการประกวดจำนวน 17 เล่ม แยกเป็นหนังสือประเภทบันเทิงคดีและสารคดี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า หนังสือประเภทบันเทิงคดีสอนให้เด็กเชื่อฟังคำสั่งสอน มีความกตัญญูต่อกตเวทิต่อพ่อแม่ ครู อาจารย์ ให้มีความสามัคคี ความซื่อตรง ความกล้าหาญ ความอดทน ความเมตตากรุณา

และเชื้อเพื่อเชื้อแม่ด้วยกัน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ส่วนหนังสือประเภทสารคดีสอนให้รู้จักการปฏิบัติคนในสังคมและสอนให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมในสมัยก่อน

วิจิตรา สุภากร (2523) ยังได้วิเคราะห์เนื้อหาทางด้านคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านสำหรับเด็ก เฉพาะที่พิมพ์เป็นภาษาไทยในปี พ.ศ. 2520-2522 จำนวน 440 เล่ม แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ นิทานชาวบ้าน 373 เล่ม วารณกรรมปัจจุบัน 40 เล่ม และวารณกรรมประเภทร้อยกรอง 27 เล่ม ผลวิเคราะห์ปรากฏว่า คุณธรรมในด้านมารยาท และนิสัยส่วนบุคคล ความเมตตากรุณา และหลักธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือทั้ง 3 ประเภทมากที่สุดและการวิเคราะห์ครั้งนี้พบว่า คุณธรรมแต่ละด้านที่ปรากฏในหนังสือแต่ละประเภทขึ้นอยู่กับประเภทของหนังสือ

กฤษณา ผลชีวิน (2524) ได้วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือสำหรับเด็กอายุตั้งแต่ 6 ถึง 12 ปี ที่พิมพ์ในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2515 ถึง พ.ศ. 2519 จำนวน 174 เรื่อง ในด้านเนื้อหา (เนื้อหาที่จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กในด้านสังคมและจิตใจ และเนื้อหาที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็ก) และคุณภาพของหนังสือสำหรับผลการวิเคราะห์ในด้านเนื้อหาพบว่า เนื้อหาหมวดเสริมสร้างพัฒนาการด้านสังคมและจิตใจที่กำหนดไว้ 33 หัวข้อนั้น หนังสือที่วิเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นไปในทางสร้างเสริมพัฒนาการด้านสังคมและจิตใจ และทางส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา ในด้านความมีเชาวน์ปัญญาและความฉลาดทาง ส่วนทางด้านความซื่อสัตย์สุจริต เคารพในสิทธิของผู้อื่น ประหยัด ตรงต่อเวลา มีระเบียบวินัย สุภาพที่ดี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความรู้ทางศิลปมีน้อย หนังสือส่วนใหญ่มีคุณภาพด้านการจัดทำภาพประกอบ ด้านการใช้ภาษา และด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดี ลักษณะรูปเล่มอยู่ในระดับดี

งานวิจัยในต่างประเทศ

เดนนิส โดแนล โดเออที (Denis, Dougherty Donald, 1966) ได้ศึกษาค่านิยม 5 ชนิดของเด็กวัยรุ่น ในโรงเรียนต่าง ๆ ของรัฐ มิสซูรี่ เกี่ยวกับความเป็น

มิตร ความซื่อสัตย์ ความกักตุน คีลธรรม และความรับผิดชอบ โดยแยกตัวปรอออกเป็น เฟส
 ชั้น คำสนทนา ความถนัดทางการเขียน ตำแหน่งในสังคม และที่อยู่อาศัย ผลการวิจัยพบว่า
 ค่านิยมของความเป็นมิตร ความกักตุน คีลธรรม และความรับผิดชอบ ได้รับเลือกอยู่ในอันดับ
 สูง สำหรับเด็กที่เรียนในเกรดสูง ค่านิยมทั้ง 5 ชนิดนี้ ผู้หญิงมีความคงที่แน่นอนกว่าผู้ชาย
 และค่านิยมของความซื่อสัตย์ ความเป็นมิตรของวัยรุ่นที่มาจากนอกเมืองจะสูงกว่าวัยรุ่นที่อยู่ใน
 ในเมือง และผู้วิจัยได้สรุปว่า สภาพการอยู่อาศัย การมีทั้งบิดามารดา หรือมีคนใดคนหนึ่ง
 เพียงผู้เดียว ไม่มีผลทำให้เกิดความแตกต่างในค่านิยมเหล่านี้

เจมส์ ไมเคิล ฮิลตัน (James Michael Hilton, 1979) ได้ศึกษา
 ความสัมพันธ์ระหว่างเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมกับตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ ความเชื่อ ฐานะ
 ทางเศรษฐกิจ สังคม และระดับสติปัญญา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเคนเวอ์ จำนวน
 195 คน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการตัดสินทางจริยธรรมกับระดับสติปัญญาของ
 นักเรียนมีนัยสำคัญทางสถิติ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลทำให้เกณฑ์การตัดสินจริยธรรม
 แตกต่างกันออกไป และระดับสติปัญญาและฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ ที่แตกต่างกันสามารถ
 ทำนาระดับการตัดสินทางจริยธรรมของบุคคลได้อย่างมีนัยสำคัญ

ฮิลตัน (Hilton, 1979) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเกณฑ์ตัดสินทาง
 จริยธรรมกับตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และระดับสติปัญญาของ
 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเคนเวอ์ จำนวน 195 คน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการ
 ตัดสินทางจริยธรรมกับระดับสติปัญญาของนักเรียนที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ฐานะทางเศรษฐกิจ
 และสังคมมีผลทำให้เกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมแตกต่างกันออกไป

Reid (1965) ได้สำรวจความคิดเห็นของครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนเทศบาล
 เมืองซานดิเอโก ที่มีต่อการให้การศึกษาด้านจริยธรรมและค่านิยม โดยสอนสอดแทรกไปใน
 วิชาต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่างเป็นครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 63 คน และครูที่สอนใน

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 42 คน ในจำนวนนี้มีทั้งครูที่สอนวิชาศิลปะ ภาษาอังกฤษ เศรษฐศาสตร์ ทัศนศึกษา คณิตศาสตร์ ดนตรี พลศึกษา วิทยาศาสตร์และสังคม วิชิตำเนินการวิจัยทำโดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับการสอนเน้นจริยธรรมและค่านิยมในห้องเรียน โดยที่ครูสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กว่า 80 % และครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกว่า 90 % มีความเห็นว่าการสอนเน้นในเรื่องของจริยธรรมและค่านิยม สามารถทำได้ในวิชาของตน สำหรับจริยธรรมและค่านิยม ซึ่งครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเห็นว่าจะสอนเน้นได้ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความนับถือผู้อื่น การปฏิบัติตามหลักศาสนา ความรับผิดชอบ ความเชื่อในพระเจ้า ความยุติธรรม การพูดความจริง และการเข้าใจตนเองและผู้อื่น ส่วนจริยธรรมและค่านิยม ซึ่งครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเห็นว่าจะสอนเน้นได้ก็คือ ความซื่อสัตย์ ความนับถือผู้อื่น ความสามัคคี และความรับผิดชอบ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการสอน ตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป เห็นว่าการให้จริยศึกษาแก่นักเรียนควรทำโดยตรง ในขณะที่ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนไม่เกิน 5 ปี เห็นว่าควรทำในทางอ้อม

Lin, Huey-Ya (1986) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Moral Development and Children's Literature in Taiwan" โดยศึกษาแนวคิดทางจริยธรรม ที่เน้นมากในวรรณกรรม สำหรับเด็กของประเทศสาธารณรัฐจีน (จีนไต้หวัน) ที่เขียนขึ้นสำหรับเด็กในกลุ่มอายุต่าง ๆ คือ 6-8 ปี, 9-10 ปี และ 11-12 ปี และศึกษาวิธีการนำเสนอแนวคิดทางจริยธรรมในวรรณกรรมดังกล่าวว่า วิธีใดบ้างที่ทำให้เด็กเกิดการรับรู้ได้มากที่สุด ผลการวิเคราะห์พบว่า วรรณกรรมส่วนใหญ่ เน้นเสนอแนวคิดทางจริยธรรมในด้านที่คล้ายคลึงกัน เช่น ด้านความกตัญญู ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ และความยุติธรรม เป็นต้น ส่วนวิธีการเสนอแนวคิดทางจริยธรรมในวรรณกรรมสำหรับเด็กที่มีประสิทธิภาพต่อการรับรู้ของเด็กมากที่สุดก็คือ การบรรยายสอดแทรกไปในเนื้อเรื่อง การใช้ตัวละครที่เป็นสัตว์เป็นตัวแบบ การแสดงถึงการลงโทษทางกาย การแสดงถึงการลงโทษทางใจ การแสดงถึงการให้ผลตอบแทนทางใจ การใช้ตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่เป็นตัวแบบ และการใช้ตัวละครที่เป็นเด็กเป็นตัวแบบ

Richard de Charms and Gerald H. Moeller (1962) ได้ศึกษาวิจัยค่านิยมที่สอดคล้องกันอยู่ในหนังสืออ่านสำหรับเด็กอเมริกัน โดยรวบรวมหนังสืออ่านสำหรับเด็กที่จัดพิมพ์ตั้งแต่ ค.ศ. 1800 - ค.ศ. 1950 แล้วสำรวจเนื้อหาของหนังสือเหล่านั้น ผลการศึกษาพบว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1800 - ค.ศ. 1900 หนังสือเหล่านั้นมีเนื้อหาที่ส่งเสริมจินตนาการ ส่งเสริมความคิด และมีคุณภาพสูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่หลังจากปี ค.ศ. 1900 แล้วคุณสมบัติเหล่านั้นในหนังสือก็ลดลง ในขณะที่เดียวกันพบว่า เนื้อหาที่เกี่ยวกับการสอนศีลธรรมจรรยา ในหนังสือตั้งแต่ปี ค.ศ. 1800 ถึงปี ค.ศ. 1950 ลดน้อยลง

จากผลการวิจัยต่าง ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงพอจะสรุปได้ว่า จริยธรรมที่สังคมยอมรับถือเป็นบรรทัดฐานและควรจะถูกฝังให้กับเยาวชนในสังคมนั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกัน อันได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์ การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ความอดทน ความกล้าหาญ ความเมตตา กรุณา ฯลฯ แต่ยังไม่ปรากฏงานวิจัยในเชิงวิเคราะห์เนื้อหาด้านจริยธรรมในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นมาก่อน

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้านจริยธรรมในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยดังจะกล่าวในบทต่อไป

2. ละครโทรทัศน์

2.1 ความหมายของละครโทรทัศน์

ละครโทรทัศน์ (Television Drama) หมายถึงละครที่จัดแสดงเพื่อออกอากาศทางโทรทัศน์โดยเฉพาะ โดยใช้เทคนิคการนำเสนอไม่ว่าจะเป็นด้านบท (Script) ด้านการแสดง (Acting) และเทคนิคการผลิตรายการต่าง ๆ ซึ่งใช้สำหรับโทรทัศน์ โดยอาจจะดำเนินการผลิตในห้องส่งโทรทัศน์ (Studio) หรือนอกสถานที่ (Onlocation) ก็ได้

ดังนั้นตามความหมายนี้หมายถึง ละครพูด ละครร้อง ละครว่า ฯลฯ ที่แสดงออกอากาศทางโทรทัศน์ (เพาวิภา ภมรสติชัย : 2528)

อภิญา ศรีรัตนสมุญ (2534) ได้ให้ความหมายของละครโทรทัศน์ไว้ว่า ละครโทรทัศน์เป็นละครที่ผลิตขึ้นเพื่อแพร่ภาพออกอากาศทางโทรทัศน์โดยเฉพาะ อาจจะเป็นละครสั้น ๆ จบในตอน หรือเป็นละครเรื่องยาวติดต่อกันก็ได้ เนื้อเรื่องของละครจะมีลักษณะการพูดจาและท่าทางของตัวละครเป็นแบบคนสามัญ

ละครโทรทัศน์ หมายถึง ละครที่ผลิตขึ้นมาเพื่อนำออกอากาศทางโทรทัศน์ ให้ประชาชนชมเพื่อความบันเทิง โดยมีความยาวต่อเนื่องกันเป็นตอน ๆ โดยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ การผลิตละครโทรทัศน์นี้ ต้องมีความประณีตทางด้านการผลิตรายการและเทคนิคตลอดจนอุปกรณ์สมัยใหม่ เป็นผลงานทางศิลปะการแสดง (สิริวรรณ ลอพันธ์ไพบุลย์ : 2531)

2.2 ประเภทของละครโทรทัศน์

ละครโทรทัศน์แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ละครสั้น และละครยาว ในละคร 2 ประเภทนี้ยังแบ่งออกเป็นประเภทย่อยได้อีกคือ

ก. เป็นละครสั้นที่สรุปเรื่องราวจบภายในตอนเดียว ใช้เวลาในการแสดงประมาณ 60-120 นาที และมักแสดงออกอากาศเป็นรายการสุดท้าย (เทียบได้กับ Dramatic Specials) ของอเมริกา

ข. เป็นละครสั้นที่สรุปเรื่องราวจบภายใน 30 หรือ 60 นาที ออกอากาศเป็นประจำทุกสัปดาห์ เนื้อหาหลักของละครจะเป็นแนวตลกสั้นตลอด อาจใช้ผู้แสดงชุดเดียวกันหรือเปลี่ยนชุดก็ได้ เทียบได้กับ TV. Series

ค. เป็นละครเรื่องยาวหลายตอนจบ มีเรื่องราวดำเนินติดต่อกันไป โดยใช้ผู้แสดงชุดเดียวกันตลอด อาจใช้เวลาแสดงตอนละ 30 หรือ 60 นาที ออกอากาศเป็น

บางเรื่องให้เวลา 2-3 วันต่อสัปดาห์ หรือ 5 วันต่อสัปดาห์ หรือเป็นประจำวันในเวลาเดียวกัน เทียบได้กับ TV. Serial หรือ Soap Opera (เกริกเกียรติ พันธุ์พิพัฒน์ และปณิตดา ชนสภิตย์, 2527)

2.3 กำเนิดและวิวัฒนาการของละครโทรทัศน์ไทย

ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ว่า ละครมีบทบาทต่อสังคมไทยในด้านต่าง ๆ มาก เมื่อหมดยุคของละครเวที ซึ่งคนไทยนิยมดูมากประมาณปี พ.ศ. 2496 คนไทยก็หาละครดูไม่ได้ มีแต่ละครวิทยุซึ่งได้ยินแต่เสียงไม่เห็นภาพ ไม่เห็นสีหน้า กิริยาอาการของคนแสดง เมื่อกำเนิดโทรทัศน์ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2498 หลังจากที่เจ้าหน้าที่ของสถานีมีความชำนาญในด้านการผลิตรายการต่าง ๆ มากขึ้นแล้ว สถานีได้จัดแสดงละครทางโทรทัศน์ขึ้น เนื่องจากละครเป็นรายการบันเทิงอย่างหนึ่ง หลังจากเปิดสถานีแล้ว 2 เดือนกว่า ในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2498 เริ่มมีละครเสภาตลกขนาดสั้น 30 นาที เรื่อง ชูช้างชูแผน คณะดุริยพันธ์เป็นผู้จัดและขับร้องเอง ต่อจากนั้นก็มีการเสภาตลกคณะดุริยพันธ์ ตอน "ชูแผนเข้าห้องนางวันทอง" การแสดงโขนล้อ ตอน "ถวายลิง" จัดโดยอดิศักดิ์ เสวตนันท์ การแสดงโขนตอน "เข้าถ้ำนางวารี" จัดโดยสัมพันธ์ พันธุ์มณี เป็นต้น ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการแสดง 30-40 นาที และยังมีมีการถ่ายทอดสดการแสดงละครเรื่อง "อาณาจักรแห่งความเล่ห์สละ" ของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ แสดงที่เวทีหอประชุมวัฒนธรรมเดิม สนามเสือป่า นับเป็นการถ่ายทอดละครเวทีนอกห้องส่งเป็นเรื่องแรก เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498 ต่อจากนั้นก็มีการพูดแสดงทางโทรทัศน์ ซึ่งละครพูดสมัยเริ่มแรกเป็นบทละครพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 แสดงโดยอดีตรัฐมนตรีว่าการเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็แสดงได้ดีเหมือนนักแสดงอาชีพ การแสดงละครพูดเรื่องแรกในประวัติการโทรทัศน์ของเมืองไทยได้แก่ละครเรื่อง "โพงพาง" ออกอากาศเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498 (เกริกเกียรติ พันธุ์พิพัฒน์ และปณิตดา ชนสภิตย์, 2527) ด้วยความเลื่อมใสจากท่านเจ้าพระยาวรวงษาธิราช โดยเจ้าหน้าที่ของทางสถานีได้ร่วมแสดงในครั้งนี้ด้วย ได้แก่ เียนจิตรต์ สัมมาพันธ์ (นางเอก) พงษ์เกียรติ์ โปรงมณี ร่วมด้วย พล.ท.ม.ล.ชวาบ กุญชร (พระเอก) พระมหามนตรี, คงศักดิ์

คำศิริ และผู้แสดงประกอบอีกมากมาย (นารัตน์ โทมพัทธ์, 2523) นอกจากเรื่องโพงพาง แล้ว ละครพูดของรัชกาลที่ 6 ที่ได้แสดงทางโทรทัศน์ในรอบปีแรกมีอีก 6 เรื่อง คือ แก้วคันไม้โกธร ล่ามตั้งคทาการสมรส หมอจำเป็น และเห็นแก่ลูก ทั้งนี้โดยมีเจ้าหน้าที่ของทางสถานีเป็นตัวชูโรงเกือบทั้งหมด (เกริกเกียรติ พันธุ์นิพนธ์ และปนัดดา ชนสภิตย์, 2527) ส่วนละครพูดที่แต่งขึ้นใหม่สำหรับแสดงทางโทรทัศน์ โดยเฉพาะนั้นเรื่องแรกคือ "สิริยานีไม่ยอมแต่งงาน" ของนายวิชาญ (ประหัต ฝ. นาคนาท) นำแสดงโดย นวลละออทองเนื้อดี, ร.ศ. ไซติ สโมสร, 2523) จากนั้นก็มีละครโทรทัศน์เรื่องอื่น ๆ เสนอต่อมา

เมื่อทางสถานีได้เสนอละครโทรทัศน์ออกอากาศ ปรากฏว่าเป็นที่นิยมของคนไทยมาก เนื่องจากคนไทยไม่ได้ดูละครมาเป็นเวลาหลายปี หลังจากนั้นจึงมีละครโทรทัศน์แสดงเป็นประจำและออกอากาศบ่อยครั้งขึ้นด้วยความเต็มใจของหลายฝ่าย ได้แก่ สถานี ผู้ชม และผู้อุปถัมภ์รายการ ประกอบด้วยคณะละครเวที นักแสดงละครเวทีซึ่งละทิ้งวงการละครไป

ส่วนวงการภาพยนตร์หรือไปประกอบอาชีพอื่นเป็นเวลาหลายปี ก็ได้มีโอกาสกลับมาสู่วงการละครอีกครั้งหนึ่ง โดยมาจัดทำละครและแสดงละคร (เพาวิภา ภมรสภิตย์ 2528: 12) ทำให้มีละครประเภทต่าง ๆ ออกอากาศมากขึ้นเกิดเป็นความนิยมและความบันเทิงอย่างใหม่สำหรับคนไทย

2.4 บทบาทของละครโทรทัศน์ในด้านความบันเทิง

ละครโทรทัศน์ช่วยให้เกิดความเพลิดเพลิน ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดโดยละครโทรทัศน์สามารถให้ความบันเทิงได้กับคนทุกชั้นในสังคม ละครโทรทัศน์ไม่ได้เป็นเครื่องแบ่งแยกชั้นชั้นดังเช่นละครในสมัยก่อน คนจน คนมีการศึกษาค่าสามารถจะดูละครโทรทัศน์ได้เหมือนกับคนที่มั่งคั่งสถานภาพสูงในสังคม ถึงแม้การเลือกดูและความบันเทิงที่ได้รับจะต่างระดับกันก็ตาม และถึงแม้ว่าบางคนจะไม่มีโทรทัศน์เป็นของตนเองก็สามารถดูละครได้ตามร้านค้าต่าง ๆ ผิดกับในสมัยก่อนที่ละครแบบหนึ่งจำกัดให้ความบันเทิงกับคนบางชั้นชั้นเท่านั้น ดังเช่นพระมหากษัตริย์และผู้มีบรรดาศักดิ์จะดูละครหลวงที่แสดงกันในวังหรือที่เรียกว่า ละครใน (Smithies 1971 : 34) ส่วนพวกที่มีฐานะดีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ถึงแม้ว่าจะดูละครนอกและละครชาตรี เหมือนกับชาวบ้านแต่ก็ดูกันแต่ในบ้านของคน ไม่ปะปนกับชาวบ้านทั่วไป (ม.ร.ว. ลิกฤกษ์ ปราโมช

อ้างอิงใน รายงานการสัมมนาอนุศิลป์และดนตรีไทย 2522 : 5) ส่วนชาวบ้านธรรมดาที่หาความบันเทิงจากละครนอกและละครชาตรีที่เล่นกันตามงานวัด งานเทศกาล และงานกัณฑ์ต่าง ๆ หรือตามโรงละคร และถึงแม้ว่าพวกผู้ดีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จะดูละครนอกและละครชาตรีเหมือนกับชาวบ้านแต่ลักษณะการแสดงละครก็แตกต่างกันออกไป ละครของพวกผู้ดีจะมีความงดงามและมีถ้อยคำไพเราะ ในขณะที่ละครของชาวบ้านจะมีลักษณะที่ค่อนข้างเร็ว ใช้ภาษาธรรมดา และมีคำหยาบโจน (โสมรสัม จันทรประภา 2508 : 21 , 28) เมื่อถึงยุคของละครร้องและละครพูดละครรูปแบบใหม่นี้ก็ให้ความบันเทิงแก่คนทุกชั้นในสังคมเช่นเดียวกับละครโทรทัศน์ แต่การเข้าชมต้องเสียค่าบริการผ่านประตูและต้องเสียเวลาออกนอกบ้าน ผิดกับละครโทรทัศน์ที่ให้ความบันเทิงแก่คนในสังคมได้เหมือนกันและเหมือนกันทั่วประเทศ โดยผู้ชมไม่ต้องเสียเงินค่าดู ไม่ต้องเสียเวลาออกนอกบ้านและยังสามารถเลือกดูละครตามที่แต่ละสถานีได้จัดเสนอตามความพอใจ และจากสถิติการสำรวจเวลาในการดูโทรทัศน์ของประชาชนทั่วไปในกรุงเทพมหานครพบว่า ประชาชนทั่วไปสนใจชมรายการโทรทัศน์ในช่วงเวลา 18.00 - 20.00 น. (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และ สุภัตรา เพชรมณี 2526 : 116) ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนี้เป็นช่วงเวลาที่ทุกสถานีมีละครโทรทัศน์เสนอ

2.5 บทบาทของละครโทรทัศน์ในด้านธุรกิจ

ละครโทรทัศน์เป็นธุรกิจที่ทำรายได้ให้แก่สังคมและประเทศชาติเพราะละครโทรทัศน์เป็นธุรกิจที่จะต้องเกี่ยวข้องกับคนหลายวงการ ตั้งแต่วงการโฆษณา เครื่องแต่งกาย การซื้อขายบทประพันธ์ ตลอดจนต้องเกี่ยวข้องกับคณะกรรมการบริหารงานวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทย นอกจากนี้ละครโทรทัศน์ยังทำให้เกิดอาชีพขึ้นในสังคมเพราะละครโทรทัศน์เป็นความบันเทิงที่ต้องอาศัยนักแสดงที่เก่งและมีความสามารถ และบุคคลอื่นที่ทำหน้าที่ในการจัดเสนอทำให้เกิดกลุ่มศิลปินเฉพาะอาชีพนั้น ๆ ในสังคม เช่นเดียวกับนักแสดง จิตรกร ฯลฯ ละครโทรทัศน์จึงช่วยให้คนที่มีความพรสวรรค์และมีความสามารถทางด้านนี้ มีทางประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ตามความถนัดของตน อาชีพนี้จึงถือว่ามีค่าสำคัญต่อสังคมอาชีพหนึ่งและยังกลุ่มอาชีพนี้มีความสามารถมากเท่าไร คนในสังคมก็จะดูละครมากขึ้นหรือในทางกลับกัน ยิ่งคนในสังคมดูละครมากเท่าไรก็เท่ากับเป็นการช่วยเสริมความสามารถของศิลปินและธุรกิจการบันเทิงให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นเท่านั้น (เพาวิภา ภมรสถิตย์ 2528 : 17)

2.6 บทบาทของละครโทรทัศน์ในการช่วยสืบทอดและส่งเสริมศิลปะของชาติไทย

ละครโทรทัศน์ทำให้คนไทยเห็นความสำคัญและหาความบันเทิงจากศิลปะที่เกิดจากความสามารถของคนไทยด้วยกันนอกจากนี้เนื้อเรื่องของละครโทรทัศน์ มักจะแฝงคติสอนใจและการดำเนินชีวิตทางพุทธศาสนาทำให้ผู้ชมได้แง่คิดจากละคร ไม่เพียงแต่เท่านั้นคนดูยังได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ เรียนรู้ชีวิตแบบใหม่จากละครโทรทัศน์ เพราะละครโทรทัศน์เป็นการแสดงเรื่องราวและชีวิตของคนที่ต้องมาเกี่ยวข้องกันไปตามเหตุการณ์ต่าง ๆ และละครโทรทัศน์บางเรื่องยังมีการสอดแทรกเรื่องการเมืองด้วย เช่น เรื่อง "ร่วมจักร" ของทมยันตี , "สี่แผ่นดิน" ของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น นอกจากนี้ละครโทรทัศน์ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และช่วยรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยอีกด้วยเช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม สำนักงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม กระทรวงมหาดไทยได้ใช้ละครเป็นเครื่องเตือนใจแก่ประชาชนไม่ให้กระทำผิด (เพาวิภา ภมรสถิตย์ 2528: 18)

2.7 ระดับอิทธิพลจากละครที่เกิดขึ้นกับผู้ชม

เมื่อเราดูละครหรือภาพยนตร์เรื่องหนึ่ง ๆ อิทธิพลจากละครหรือภาพยนตร์เรื่องนั้น จะมีผลต่อการรับรู้ และการเรียนรู้ของเรา 3 ระดับ คือ (บุญประหลาด กระดาษหิน, 2519)

1. การเร้าอารมณ์ การเร้าอารมณ์ หรือการกระตุ้นความรู้สึก เป็นอิทธิพลในระดับแรกที่กระทบถึงผู้ชมซึ่งจะเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน ทันทีในขณะที่เรากำลังนั่งดูภาพยนตร์อยู่นั้นเอง เช่น การสะดุ้งตกใจ สอซสออง เลือใจ ตีใจ ขบขัน ตื่นเต้น มันเขี้ยว ฯลฯ เหล่านี้เป็นอิทธิพล ซึ่งเกิดขึ้นในระดับอารมณ์ผิวเผินหรือฉับพลัน แต่จะมีได้มากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ชมแต่ละคน ตามแต่ภูมิหลังทางด้านคุณวุฒิ วิชาวุฒิ หรือประสบการณ์ การเรียนรู้ต่าง ๆ ดังจะเห็นว่า ผู้ชมบางคนอาจจะล้มตัวปล่อใจ ปล่ออารมณ์ไปกับละครหรือภาพยนตร์ได้อย่างง่ายดาย เด็ดวักหัวเราะ เด็ดวักกระพืดกระพือค จนถึงบางครั้งเอะอะโวยว้าย โทวกแหวกตามจังหวะเหตุการณ์ของละครหรือภาพยนตร์ ในขณะที่ผู้ชมบางคนอาจจะนั่งนิ่ง สงบเสงี่ยม คมสติได้ยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ดี อิทธิพลในระดับแรกนี้จะ

เกิดขึ้นขณะกำลังนั่งชมละครหรือภาพยนตร์อยู่นั้น และจะหมดสิ้นไปทันทีเมื่อละครหรือภาพยนตร์จบ

2. การประทับใจ การประทับใจก็คือ การติดตราตรึงใจ หรือการทรงจำได้นั่นเอง เป็นอิทธิพลในระดับต่อมาซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่ผู้ชมได้ชมภาพยนตร์เสร็จสิ้น การประทับใจหรือความทรงจำ นี้อาจจะเป็นเรื่องของการกระทำ หรือนามธรรม ซึ่งผู้ชมเกิดความรู้สึกชื่นชมหรือเกลียดชังก็ได้ ซึ่งประทับอยู่ในความทรงจำ อิทธิพลระดับนี้เป็นเรื่องของการตีความ และการเรียนรู้ ดังนั้นเมื่อทรงจำแล้ว ผู้ชมบางคนก็อาจจะเอาไปลอกเลียนปฏิบัติตาม เชื่อตามหรือเอาไปละเว้นปฏิบัติตาม เชื่อตาม ก็ได้แล้วแต่การตีความ และการเรียนรู้ของแต่ละคน อิทธิพลความทรงจำนี้อาจจะติดตรึงอยู่นาน หรืออาจจะถูกลืมเลื่อนไปในเวลาสั้น ๆ ก็ได้ และความคิด ความเชื่อหรือการกระทำที่มีผู้นำไปติดตามปฏิบัติตามนั้น ถ้าเป็นไปชั่วครั้งชั่วคราวเป็นที่นิยมกันแพร่หลาย ก็อาจจะกลายเป็นสมัยนิยม หรือแฟชั่น แต่ถ้าปลูกฝังอยู่ในสังคมเป็นเวลานาน ก็อาจจะกลายเป็นค่านิยม เป็นระเบียบวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา ก็ได้ ดังนั้นละครหรือภาพยนตร์ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนจะสร้างอิทธิพลในทางที่เป็นประโยชน์หรือเป็นโทษ ได้มากก็ในระดับนี้เอง คือ เป็นอิทธิพลในการชักจูงใจ อาจจะชักจูงใจไปในทางดีหรือเลวก็ได้

3. การฝังใจ อิทธิพลของละครหรือภาพยนตร์ ในระดับนี้เป็นอิทธิพลที่ซึมลึก ลงไปในอารมณ์ หรือจิตไร้สำนึก ซึ่งผู้ชมจะได้รับโดยไม่รู้ตัว ไม่มีโอกาสตีความหมาย หรือเรียนรู้ อิทธิพลประการสุดท้ายนี้อาจจะสืบเนื่องมาจากอิทธิพล ในระดับของการเข้าอารมณ์หรือในระดับการทรงจำก็ตาม แต่เมื่อผู้ชมได้รับอิทธิพลไปแล้ว สิ่งนั้นมันยังซึมลึกหรือตกตะกอนลงไปในจิตไร้สำนึก หรือโดยที่เราไม่รู้ตัวแล้ว อิทธิพลนั้นอาจจะปรากฏออกในรูปแบบของพฤติกรรมที่เป็นนิสัย หรือเป็นความคิด ความรู้สึกที่เป็นนิสัย อิทธิพลเหล่านี้ จะเกิดขึ้นได้ง่ายในหมู่ผู้ชมที่มีอารมณ์อ่อนไหว หรือในพวกเด็กเล็ก ๆ

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับละครโทรทัศน์

งานวิจัยภายในประเทศไทย

เนื่องจากยังไม่มีผู้ใดศึกษา ถึงบทบาททางจิรธรรมของตัวละครในละคร หรือภาพยนตร์ชุดทางโทรทัศน์เลขโดยตรง แต่มีผู้ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของรายการโทรทัศน์ ที่มีผลกระทบทางด้านบวก และลบ กับผู้ชม ซึ่งได้แก่

ปฏิพัทธ์ กระแสอินทร์ (2509) ศึกษาเรื่องอิทธิพลของภาพยนตร์โทรทัศน์ ต่อพฤติกรรมเด็กวัยรุ่น พบว่า เด็กวัยรุ่นใช้เวลาในการดูโทรทัศน์ เฉลี่ยสัปดาห์ละ 13 ชม. 40.8 นาที เด็กวัยรุ่นชายสนใจภาพยนตร์สงครามและภาพยนตร์จารกรรมมากที่สุด

ศิริรัตน์ เจริญศักดิ์ (2513) ศึกษาเรื่อง ความสนใจรายการโทรทัศน์ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า รายการโทรทัศน์มีอิทธิพลในแง่ของความคิด การแต่งกาย กริยาท่าทาง การพูดจา และอาจจะมีผลเสียต่อการเรียนเล็กน้อย คือ ทำให้อดนอน และสุขภาพเสื่อมโทรม

รัญจวน มั่นประคิษฐ์ (2513) ศึกษาอิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อนักเรียน ระดับประถมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมาจากครอบครัวที่มีฐานะต่างกัน พบว่า รายการที่นักเรียนชอบส่วนมากคือ ภาพยนตร์บันเทิง นักเรียนจะดูโทรทัศน์วันละประมาณ 2 ชั่วโมง นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่ารายการโทรทัศน์ให้ความบันเทิงมากกว่าประโยชน์ด้านการศึกษา และอิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมของนักเรียนมากที่สุดคือ การจำเอาคำพูดที่เป็นภาษาแสลงมาใช้มากที่สุด แต่โทรทัศน์ก็ไม่มีผลดีหรือเสียต่อการเรียนแต่อย่างใด

สมคิด คลเจลิ้มศักดิ์ (2518) ศึกษาอิทธิพลของวิทยุโทรทัศน์ ต่อพฤติกรรมของเด็กไทย พบว่า รายการโทรทัศน์ที่นักเรียนชายหญิงชอบดูมากที่สุด คือ รายการภาพยนตร์

รองลงมาคือ ละครและรายการทอล์กโชว์ นักเรียนส่วนมากเห็นว่า โทรทัศน์มีประโยชน์ทำให้ได้รับความรู้และสนุกเพลิดเพลิน ส่วนโทษ ก็คือ ทำให้เสียเวลาในการดูหนังสือ แต่ก็ไม่ได้ทำให้ผลการเรียนผิดปกติ

ธีรนง เกิดสุคนธ์ (2525) ศึกษาอิทธิพลทางจริยธรรม จากสื่อละครโทรทัศน์ที่มีต่อเยาวชน ศึกษาเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ใน กทม. ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลทางจริยธรรมจากสื่อละครโทรทัศน์ตามพฤติกรรมของตัวละครที่กระตุ้นให้ทำดีและเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลต่อนักเรียน ซึ่งอิทธิพลทางจริยธรรมจากสื่อละครโทรทัศน์ตามพฤติกรรมของตัวละครทำให้นักเรียนเลียนแบบ

มนต์ชัย นินนาทนนท์ (2526) ศึกษาอิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อเยาวชนในเขตอำเภอเมือง เชียงใหม่ พบว่า เยาวชนชายหญิงจะชมโทรทัศน์ทุกวัน วันละประมาณ 1-2 ชม. เยาวชนชายชอบภาพยนตร์การ์ตูนมากที่สุด ในขณะที่เยาวชนหญิง ชอบรายการละครสำหรับเด็กมากที่สุด ส่วนมากเยาวชนจะเลียนแบบจากรายการโทรทัศน์ในเรื่องของคำพูด ท่าทาง

สัณหิรา คุณากาญจน์ (2529) ศึกษาการวิเคราะห์เนื้อหาด้านจริยธรรมในรายการโทรทัศน์ พบว่า รายการโทรทัศน์ทั้งหมด มีรายการที่มีเนื้อหาด้านจริยธรรมทั้งทางด้านบวกและด้านลบ ซึ่งเนื้อหาจริยธรรมด้านบวกและด้านลบ ที่เสนอมากที่สุด คือ เนื้อหาเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ในคุณธรรม รายการโทรทัศน์ที่เสนอเนื้อหาจริยธรรมทั้งด้านบวกและด้านลบสูงสุด คือ รายการละคร และภาพยนตร์ รายการข่าว เสนอเนื้อหาจริยธรรมด้านบวกมากที่สุด เกี่ยวกับความรักชาติ และเนื้อหาจริยธรรมด้านลบมากที่สุด เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ในคุณธรรม รายการสารคดี ส่วนใหญ่จะเสนอเนื้อหาจริยธรรมด้านบวกและเสนอมากที่สุดในเรื่องของการรักชาติ รายการบันเทิง เสนอเนื้อหาจริยธรรมด้านบวกมากที่สุด เกี่ยวกับ

ความมีสติปัญญา เนื้อหาจริยธรรมด้านลบมากที่สุด เกี่ยวกับความยึดมั่นในคุณธรรม ราชการ
 ละครและภาพยนตร์ เสนอเนื้อหาจริยธรรมทั้งด้านบวกและลบมากที่สุด เกี่ยวกับความยึดมั่น
 ในคุณธรรม และความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความคิดเห็นว่า เนื้อหาจริยธรรม
 ที่เสนอในรายการโทรทัศน์ ไม่ว่าจะ เป็นด้านบวกหรือด้านลบ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน
 ชีวิตประจำวันได้

งานวิจัยในต่างประเทศ

วิลเบอร์ แชรมม์ และคณะ (Willbur Schramm, Lyle and Parker, อ้างถึงโดย Liebert, Sprftim and Davidson, 1982) ได้รายงานถึงการเลียนแบบ พฤติกรรมต่าง ๆ จากภาพยนตร์โทรทัศน์ของเด็กอเมริกันไว้ในหนังสือ Television in the Lives of our Children ได้ยกตัวอย่างถึงเด็กชายอายุ 9 ปี ที่เมืองบอสตัน ไม่อยากให้พ่อของเขาดูสุมุครายงานผลการเรียนซึ่งได้คะแนนศูนย์ ซึ่งเด็กชายป้องกันไม่ให้พ่อ ได้ดูรายงานผลการเรียน โดยใช้ช็อกโกแลต ผสมยาพิษแก่ครูประจำชั้นเป็นของขวัญวัน คริสต์มาส หลังจากนั้น เด็กชายได้บอกกับพ่อของเขาว่า เป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายมากเพราะเขา เห็นตัวอย่างจากโทรทัศน์เมื่อสัปดาห์ที่แล้ว ที่มีผู้ชายคนหนึ่งต้องการฆ่าภรรยาของเขา เขา จึงเอาชนะผสมยาพิษให้ภรรยารับประทาน และภรรยาของเขาก็ไม่รู้ตัวว่า ใครเป็นคนทำ หรือที่ลอสแอนเจลิส แม่จับได้ว่า เด็กชายอายุ 7 ปี โทรเลขแก้วลงในหม้อสุกี้เนื้อแกะ ซึ่งที่ จริงแล้ว เด็กชายไม่ได้มีเจตนาร้ายที่จะทำร้ายสมาชิกในครอบครัวของเขา แต่เด็กชายต้อง การทดลองทำเพื่อที่จะดูว่ามันจะได้ผลเหมือนกับที่ได้ดูจากโทรทัศน์หรือไม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไฮม์เมลเวทท์ ออฟเฟินไฮม์ และวินซ์ (H.T. Himmelweit, A.N. Oppenkeim, P. Vince, 1969) ได้ศึกษาอิทธิพลของโทรทัศน์กับเด็ก พบว่า เด็กส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างให้หมดไปด้วยการดูโทรทัศน์ โทรทัศน์จะให้ข่าวสาร ได้รับความสนใจ ปรับปรุง ทัศนียภาพให้ดีขึ้น และให้ประสบการณ์แก่เด็กมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้เด็กสนใจการเรียน น้อยลง ตลอดจนมีอิทธิพลต่อสภาวะทางอารมณ์ของเด็ก โดยเฉพาะเด็กที่ขาดที่พึ่งทางใจ

และขาดความมั่นคงในชีวิต นอกจากนี้ยังพบว่า โทรทัศน์ทำให้ความสนใจในการอ่านของเด็กวัยต่าง ๆ ลดลง แต่เมื่อโตขึ้นเด็กจะหันมาอ่านหนังสือเหมือนเดิม

เจนกินส์ (Penelope Jenkins, 1971) ได้ทำการศึกษาการอ่านและการดูโทรทัศน์ของเด็กพบว่า เมื่อเด็กเริ่มดูโทรทัศน์แล้วเด็กจะอ่านหนังสือน้อยลง แต่จะน้อยลงเท่าใดขึ้นอยู่กับบุคคล ลักษณะภูมิหลังทางบ้าน ระดับสติปัญญา และอายุที่แตกต่างกัน อิทธิพลของรายการโทรทัศน์ที่มีต่อการอ่านจะมีผลมากกับเด็กสติปัญญาปานกลาง แต่มีผลน้อยมากต่อเด็กฉลาด เด็กจะใช้เวลาในการดูโทรทัศน์สัปดาห์ละ 12-24 ชั่วโมง เด็กอายุ 12-13 ปี ดูโทรทัศน์วันละ 3 ชั่วโมง

Stanley J. Baran, Lawrence J. Chase และ John A. Courtright ได้ทำการวิจัยซึ่งยืนยันว่า ละครโทรทัศน์มีผลต่อการเรียนรู้พฤติกรรมซึ่งสนับสนุนสังคม (prosocial behavior) ในงานวิจัยเรื่อง Television Dramas a Facilitator of Prosocial Behavior : "The Waltons" (1978) โดยใช้วิธีการทดลอง (experiment) กับนักเรียนชั้น 3 (Grade 3) ซึ่งถูกแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ Cooperative Treatment , Noncooperative Treatment และ Control เด็กนักเรียน 2 กลุ่มแรกจะได้ชมวีดิทัศน์ที่มีเนื้อหาแสดงความร่วมมือ (วีดิทัศน์ละครเรื่อง "Waltons") และความไม่ร่วมมือตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่ 3 จะไม่ได้ชมวีดิทัศน์เรื่องใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะเป็นกลุ่มที่ใช้สำหรับ post - test

Bradley S. Greenberg (1980) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Life on Television , Content Analyses of American Television Drama Greenberg ได้รายงานถึงผลของการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการช่วง prime - time และรายการในช่วงเช้าวันเสาร์ของโทรทัศน์ ในช่วงปี 1975 - 1978 ขอบเขตของเนื้อหาที่ถูกนำมาวิเคราะห์ก็คือ

1. ลักษณะภายนอกและพฤติกรรมของชนชาติอื่น คนผิวดำ และผู้สูงอายุ ที่ปรากฏในโทรทัศน์
2. ลักษณะภายนอกและพฤติกรรมของเพศต่าง ๆ ที่ปรากฏในโทรทัศน์
3. พฤติกรรมทางสังคมที่ถูกเลือกกำหนดเป็นภาพในโทรทัศน์ เช่น พฤติกรรมสนับสนุนสังคม (prosocial) และต่อต้านสังคม (antisocial) การสนิทสนมกันทางเพศ การใช้แอลกอฮอล์ และยาเสพติด
4. โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ของบทบาททางครอบครัวที่ปรากฏในโทรทัศน์ ผลการวิจัยคือ ภาพของชนกลุ่มน้อยและผู้หญิงมีลักษณะเป็นภาพแบบเดี่ยว ไม่มีการเปลี่ยนแปลง บทบาทของภาพที่ปรากฏ มีจำกัดหรือไม่มีปรากฏบนจอโทรทัศน์เลย ส่วนผู้สูงอายุได้รับการปฏิบัติในทางลบและเป็นไปอย่างจำกัด แต่ในช่วง 3 ปีในการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุได้รับการปฏิบัติในทางที่ดีขึ้น และภาพของพวกเขาทงโทรทัศน์ก็มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น ส่วนสิ่งที่พบเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคม และการปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว คือ โทรทัศน์ได้เน้นภาพของการกระทำบางอย่างซึ่งไม่ได้สะท้อนสถานการณ์ในชีวิตจริง

Nancy Signorielli (1982) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Marital Status in Television Drama : A Case of Reduced Options เป็นการศึกษาถึงบทบาท และลักษณะของตัวละครหญิงโดยทั่วไป และของตัวละครหญิงที่เป็นหม้ายในโทรทัศน์ ภาพยนตร์ การ์ตูน และตลกสถานการณ์ (situation comedy) ผลการวิจัยพบว่า โดยทั่วไปตัวละครหญิง จะมีความสำคัญน้อยกว่าตัวละครชาย และจะแสดงบทบาทเพียงไม่กี่บทบาท ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้น บทบาทที่แสดงถึง "ความเป็นเพศหญิงโดยทั่ว ๆ ไป" คือ มีเสน่ห์ สวย เข้าสังคมได้ และอบอุ่น ตัวละครหญิงมักจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของการแต่งงาน บ้าน ครอบครัว และความรัก ภาพของ ผู้หญิงโสดและผู้หญิงแต่งงานไม่ต่างกันมากนัก ส่วนตัวละครหญิงที่เป็นหม้ายจะถูกเสนอภาพที่ค่อนข้างเป็นไปในด้านลบ คือ จะมีอายุมากกว่าผู้หญิงโสด และผู้หญิงแต่งงาน มีเสน่ห์น้อยกว่า ไม่ค่อยมีความสุข ค่อนข้างเห็นแก่ตัวและมีความเป็นผู้น้อยกว่า

โดยสรุป จากรายงานผลการวิจัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า โทรทัศน์มีบทบาทต่อความคิดและพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลทั้งทางด้านบวกและด้านลบ โดยผ่านทางรายการโทรทัศน์ที่น่าเสียดายอยู่หลากหลายนั่นเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมที่แฝงอยู่ในรูปของความบันเทิงประเภทอื่น ๆ

เนื่องมาจากละครและภาพยนตร์ชุดต่าง ๆ นั้น ถือเป็นรูปแบบของความบันเทิงประเภทหนึ่ง ซึ่งประชาชนสามารถที่จะผ่อนคลายความตึงเครียดจากภาวะกิจการงาน โดยการชมละครและภาพยนตร์ชุดเหล่านี้เพื่อความบันเทิงใจ และยังมีความบันเทิงในรูปแบบอื่น ๆ อีก เช่น หนังสือ คนตรี ฯลฯ และประชาชนสามารถจะเลือกได้ตามความเหมาะสม ซึ่งความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ เหล่านี้มีจริยธรรมแฝงอยู่ ซึ่งได้มีผู้วิจัยไว้ ได้แก่

วิจิตรา สุภากร (2523) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็กในด้านคุณธรรม ที่พิมพ์เป็นภาษาไทยระหว่างปี 2520-2522 ผลการวิจัยพบว่า หนังสือประเภทนิทานมีคุณธรรมด้านมารยาท และนิสัยส่วนบุคคลมากที่สุด ส่วนด้านความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำ ซึ่งปรากฏน้อยที่สุด หนังสือประเภทมรดกกรรมปัจจุบัน มีคุณธรรมด้านความเมตตาคุณธรรมมากที่สุด ส่วนด้านการมีสำนึก ความจริงใจ ปรากฏน้อยที่สุด และหนังสือประเภทวรรณกรรมร้อยกรอง มีคุณธรรมด้านมารยาท และนิสัยส่วนบุคคลมากที่สุด และคุณธรรมที่ไม่ปรากฏเลยได้แก่ การไม่ลอง และเสพยาเสพติดให้โทษ ความประณีต และความละเอียดถี่ถ้วน ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

จตุพร วรรณ (2524) ศึกษาเรื่อง การประเมินคุณค่านวนิยายจีนกำลังภายใน ที่ได้รับความนิยมในปี พ.ศ. 2521-2522 ผลการวิจัยพบว่า โตรงเรื่องส่วนใหญ่ที่นิยมใช้ในนวนิยายจีนกำลังภายใน คือ ความแค้น บุญคุณ และความจงรักภักดีที่มีต่อเพื่อน ครอบครัว และสถาบันต่าง ๆ นวนิยายจีนกำลังภายในนิยมใช้โครงเรื่องหลาย ๆ ลักษณะ ผสมผสานกัน โตรงเรื่องที่นิยมใช้มากที่สุดคือ การนำชาติทุกข์ของมนุษย์ในด้านร้ายมา

ตั้งแต่ โครงเรื่องและเนื้อเรื่องส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกันอย่างสมเหตุสมผล และมีรูปแบบ เนื้อหาที่น่าสนใจ วิธีการเขียนเรื่องใช้การบรรยายเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งใช้ในการ คำเนินเรื่อง และบรรยายตัวละครที่สร้างขึ้นให้สมจริง ตัวละครส่วนใหญ่มีลักษณะหลายอย่าง ทั้งดีและเลว ตัวเอกฝ่ายธรรมธิดมันในคุณธรรม รักษาดีจะมีมือเก่งกล้า กล้าหาญ และ ช่วยเหลือผู้อื่น ตัวเอกฝ่ายธรรมธิดมันมีลักษณะเป็นคนหน้าซื่อใจคด เจ้าเล่ห์ และสุ่ม จลาล ลิกซิง วิธีการจบเรื่องที่ใช้ส่วนมากเป็นการจบแบบสุชานาฎกรรม คุณค่าที่ปรากฏในนวนิยายจีน กำลังภายในมากที่สุดคือ คุณค่าทางด้านสุขภาพิต คำคม คำพิงเพช คติสอนใจของจีน ด้าน วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวจีนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและภาษาด้านคำนิยม ในการดำเนินชีวิต และด้านการต่อสู้ สำหรับความคิดเห็นของผู้อ่าน ผู้อ่านส่วนใหญ่อ่าน นวนิยายจีนกำลังภายในเพื่อความสนุกสนาน ลักษณะของโครงเรื่องที่ชอบมาก คือ เรื่อง เกี่ยวกับความขัดแย้งของความคิด ปรัชญา อารมณ์ ผู้อ่านส่วนใหญ่ยอมรับว่า นวนิยายจีน กำลังภายในมีคุณค่า และคุณค่าที่เห็นเด่นชัดที่สุด เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป คือ สอนใจ มีคติธรรม และปรัชญาต่าง ๆ

กรรณิกา ศรีเจริญ (2525) การวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือการ์ตูนเล่มละ บาท ผลการวิจัยพบว่า ในหนังสือการ์ตูนเล่มละบาทมีคุณธรรม 28 ประการ โดยแบ่งเป็น ด้านการส่งเสริมคุณธรรม และด้านทำลายคุณธรรม ส่วนการจัดอันดับของคุณธรรมพบว่า ใน ด้านการส่งเสริมคุณธรรม คุณธรรมที่อยู่ในอันดับหนึ่ง คือ ความเมตตาการุณา อันดับสอง คือ การให้ความรักความห่วงใย อันดับสามคือ ความสุภาพอ่อนน้อม คุณธรรมที่ไม่ปรากฏคือ การ ไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น การถือประโยชน์ส่วนรวมและการละเว้นจากการพนัน ในด้านการ ทำลายคุณธรรมที่มีมากอันดับหนึ่งคือ การประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย อันดับสองคือ ความ ไม่ซื่อสัตย์สุจริต อันดับสามคือ ความไม่มีน้ำใจเป็นนักกีฬา

สุรางค์ รุ่งเรือง (2525) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือ การ์ตูนไทยเล่มละ 3-10 บาท จำนวน 73 เล่ม แบ่งเป็น 5 ประเภท คือ การ์ตูนประกอบ

นิทาน 27 เล่ม การ์ตูนที่มีคุณค่าทางการศึกษา 12 เล่ม การ์ตูนเกี่ยวกับการต่อสู้ผจญภัย 12 เล่ม การ์ตูนเกี่ยวกับชีวิตและความรัก 15 เล่ม และการ์ตูนเกี่ยวกับอาชญากรรม 7 เรื่อง ลึกลับ 13 เล่ม ผลการวิจัยพบว่า มีคุณธรรมปรากฏอยู่ทั้งสิ้น 27 คุณธรรม คุณธรรมที่ไม่ปรากฏมีหนึ่งคุณธรรมคือ การไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น ส่วนคุณธรรมความเมตตากรุณาปรากฏเป็นอันดับหนึ่งและอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคุณธรรมที่รองลงมาคือ ความกล้าหาญ ความเชื่อมั่นในตนเอง และความสุภาพอ่อนน้อม

จิตอารมณ สวัสดิวัตน์ (2526) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์มโนทัศน์ทางจริยธรรมตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่ปรากฏอยู่ในเพลงไทยสมัยนิยม โดยได้ทำการศึกษาจริยธรรมและความหมายของจริยธรรมทั้ง 24 ข้อ ที่คัดเลือกจากจริยธรรม 30 ข้อ ที่ระบุไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 นำไปวิเคราะห์จากเนื้อเพลงไทยสมัยนิยมทั้งหมด 200 เพลง แบ่งเป็นเพลงลูกทุ่ง 70 เพลง เพลงลูกกรุง 70 เพลง เพลงเขาวงกต 60 เพลง ผลการวิจัยพบว่า เพลงไทยสมัยนิยมประเภทลูกทุ่ง มีเนื้อเพลงที่สอดแทรกมโนทัศน์ทางจริยธรรมคือ ความอดทนอดกลั้นมากที่สุด รองลงมาคือ ความซื่อสัตย์สุจริต หลักธรรมในการอยู่ร่วมกันและความเมตตากรุณา จริยธรรมที่กล่าวถึงน้อยที่สุด คือ การไม่ละเมิดของรักผู้อื่น ความเป็นผู้มีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง ความมีระเบียบวินัย และความตรงต่อเวลาและหน้าที่ ส่วนความประณีต ละเอียดยกเว้นไม่ปรากฏเลย ส่วนเพลงไทยสมัยนิยมประเภทเพลงเขาวงกต มโนทัศน์ทางจริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุดคือ หลักธรรมสำหรับอยู่ร่วมกันในสังคม รองลงมาคือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ ความเมตตากรุณา ความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว มโนทัศน์ทางจริยธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุดในเพลงเขาวงกต คือ การรู้จักความพอดี การไม่พูดปด ไม่บิดเบือนอำพรางความจริง ไม่อู้แอ้งหรือพูดหาบ ความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเอง

จุฑาทิพย์ ชีระภาค (2529) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์จริยธรรมในหนังสืออ่านนอกเวลา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้ศึกษาจากหนังสืออ่านนอก

เวลา หมวดภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จำนวน 18 เรื่อง โดยวิเคราะห์คุณธรรม 11 ประการ ผลการวิจัยพบว่า มีจริยธรรมทุกด้าน จริยธรรมที่ปรากฏมากที่สุด ได้แก่ ความเสียสละ รองลงมาคือ ความเมตตากรุณา ส่วนจริยธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุด ได้แก่ ความยุติธรรม รองลงมาคือ ความสามัคคีและการรักษาระเบียบวินัย

จันทร์เพ็ญ ชาคิพันธ์ (2530) ศึกษาเรื่อง การรับข่าวสารทางด้าน จริยธรรมจากสื่อพื้นบ้านประเภทข้อ ของประชาชนในอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ฟังสื่อพื้นบ้านประเภทข้อส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 36-55 ปี มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา มีอาชีพค้าขาย รองลงมาคือ อาชีพเกษตรกรกรรม ส่วนใหญ่แสดงสคบนเวทีมากที่สุด รองลงมาได้แก่ วิทยุ และโทรทัศน์ตามลำดับ ในด้านการเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนในเขตเมือง และเขตชนบท พบว่า ประชาชนในเขตชนบทมีทัศนคติต่อข้ออีกว่า ประชาชนในเขตเมืองและยังพบอีกว่าประชาชนที่มีความแตกต่างระหว่างอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ได้รับข่าวสารทางด้านจริยธรรมจากการฟังข้อแตกต่างกัน ส่วนการรับข่าวสารทางด้านจริยธรรม 11 ประการ พบว่า จริยธรรมที่ได้รับมากที่สุดได้แก่ ความสามัคคี รองลงมาได้แก่ ความเมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวที ความประหัด ความอดุสาหะ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความยุติธรรมและความมีเหตุผล ตามลำดับ

โดยสรุป จากรายงานผลการวิจัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า เนื้อหาของความบันเทิงในรูปแบบแต่ละประเภทนั้น จะปรากฏคุณธรรมในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีการนำเสนอแตกต่างกันออกไป ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้จัดทำความบันเทิงในรูปแบบเหล่านั้นว่าต้องการจะสอดแทรกคุณธรรมด้านใดลงไปไหนเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. การวิเคราะห์เนื้อหา

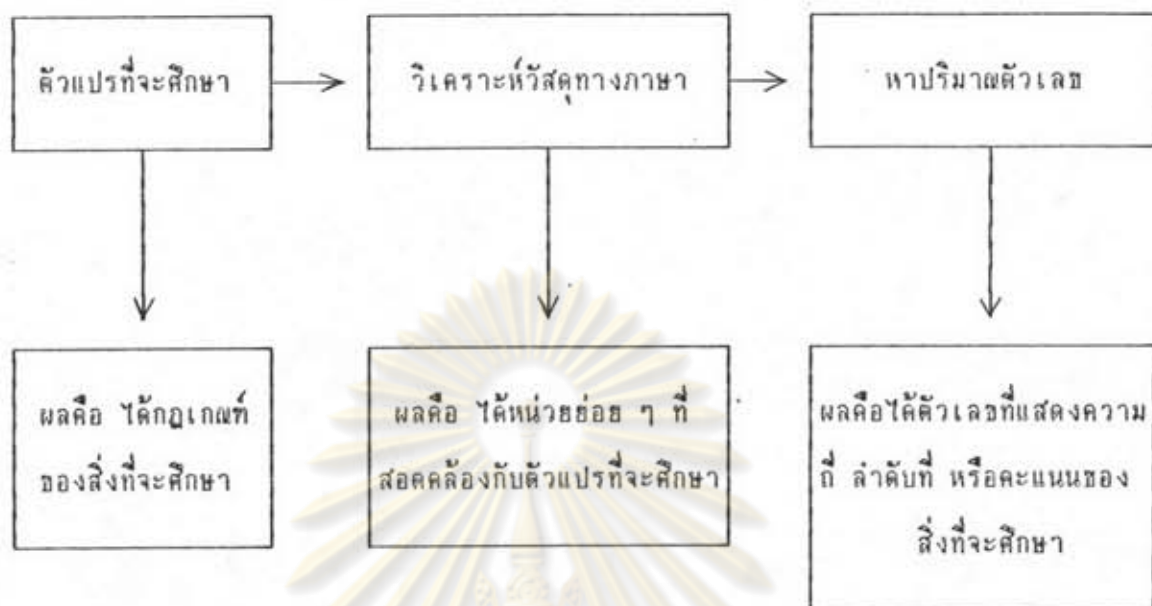
3.1 ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิควิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ เป็นกลวิธีหนึ่งที่จะศึกษาเนื้อหาอย่างมีระบบ มีหลักเกณฑ์เพื่อที่จะจัดจำแนกสิ่งที่ต้องการรู้ในเนื้อหานั้น ๆ นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ ดังนี้คือ

เบอร์นาร์ด เบอ์เรลสัน (Bernard Berelson, 1971) กล่าวถึงการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่งเพื่ออธิบายเนื้อหาสาระของการสื่อความหมายอย่างมีหลักเกณฑ์ มีระบบและสามารถอธิบายในเชิงปริมาณได้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ คาร์เนย์ (Carney, 1972) ที่ว่า การวิเคราะห์เนื้อหา คือ วิธีการที่ใช้ในการศึกษาเนื้อหาสาระของเอกสารอย่างมีระบบ มีหลักเกณฑ์และกำหนดขั้นตอนอย่างมีระบบ และสอดคล้องกับแนวความคิดของ ดอร์วิน พี คาร์ทไรท์ (Dorwin P. Cartwright, 1969) ที่สรุปว่า การวิเคราะห์เนื้อหาและการลงรหัส (Content-Analysis and Coding) เป็นวิธีวิจัยสำหรับพรรณาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีความเป็นปรนัย เป็นระบบและสามารถวัดปริมาณเป็นตัวเลขได้

อุทุมพร จามรمان (2526) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่า เป็นเทคนิคในการวิจัยที่ใช้บรรยายเนื้อหาที่สื่อความหมายกันได้อย่างมีระบบ มีความเป็นตัวเลขได้ และมีความเป็นปรนัย

สงบ ลักษณะ (2526) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการวิเคราะห์แบบหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณ ตัวเลข ออกมาจากเนื้อหา ใจความของวัสดุต่าง ๆ ที่เป็นสื่อความหมายของภาษา เช่น หนังสือ บทความ บันทึกการประชุม คำโฆษณา บทละคร ฯลฯ โดยเทคนิควิธีนี้วัสดุที่เป็นสื่อความหมายทางภาษาจะถูกอ่าน ศึกษาวิเคราะห์อย่างมีระบบด้วยวิธีเชิงปรนัยให้ออกมาเป็นสิ่งที่จัดได้ในเชิงปริมาณ โดยอาศัยตัวแปรที่ต้องการจะศึกษาเป็นหลัก

จากความหมายที่กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง การวิจัยชนิดหนึ่งที่ใช้การวินิจฉัย แยกแยะ แจกแจงสาระหรือแนวคิดที่ปรากฏ เนื้อหาของเอกสารว่ามีแนวโน้มไปทางใด โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์เป็นเครื่องมือในการวิจัย มีระเบียบวิธีพรรณนาเนื้อหาที่ปรากฏชัดเจน มีความเป็นปรนัย เป็นระบบและแสดงปริมาณเป็นตัวเลขได้

คริปเพนดอร์ฟ (Kraus Krippendorff, 1980) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่า เป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่งในการทำให้เครื่องมือมีความน่าเชื่อถือ และมีผลสรุปที่เที่ยงตรงจากข้อมูลไปสู่เนื้อหาของข้อมูล

สไนน์ ปัทมะทิน (2520) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่า เป็นวิธีการที่ต้องสร้างเกณฑ์ขึ้นมา ซึ่งจะออกมาในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบด้วย ถ้อยคำ ภาษา การกำหนดหน่วยที่ใช้มีตั้งแต่เล็กที่สุด จนถึงใหญ่ที่สุด เป็นข้อความหรือเป็นประโยค หรือหัวข้อที่มีความหมายตรงกับเนื้อหาหรือข้อความที่ต้องการวิเคราะห์ สิ่งสำคัญ

คือ ในการสร้างเกณฑ์ของเนื้อหาคือ การจำแนกประเภทของเนื้อหาที่ต้องทำให้เหมาะสมกับความประสงค์ของการวิเคราะห์เนื้อหาว่าต้องการข้อมูลชนิดใด เรื่องใด เพื่อทราบแนวโน้มในด้านใด

โทวิท ประวาลพุกษ์ (2525) ได้เสนอขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหาสรุปดังนี้

1. กำหนดเอกสารที่จะทำการวิเคราะห์ เช่น เล่มใด เรื่องใด
2. กำหนดหัวข้อในการวิเคราะห์ เช่น ตรวจสอบคำว่า ส่งเสริมจริยธรรมใดบ้าง ส่งเสริมกระบวนการวิทยาศาสตร์ใด เชื่อมต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มากเพียงใด ซึ่งเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์นั่นเอง
3. กำหนดรายการของคำ วลี ประโยค ใจความสำคัญที่เป็นบรรทัดฐาน หรือเกณฑ์ในการวิเคราะห์
4. ทดลองใช้เกณฑ์ที่จัดทำขึ้นในข้อ 3 ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของการใช้ตารางมาตรฐานที่จัดทำขึ้น
5. ดำเนินการวิเคราะห์ตามเกณฑ์ โดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์จากการแจกนับ ซึ่งอาจทำทั้งเล่มหรือเลือกสุมก็ได้
6. เมื่อวิเคราะห์ได้แล้วก็ดำเนินการใช้สถิติวิเคราะห์ แล้วดำเนินการเขียนรายงานต่อไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ถ้าหากการวิเคราะห์ที่ใช้คำ วลี ประโยค วิเคราะห์นั้นจะเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาภายใน แต่มีวิธีการวิเคราะห์อีกวิธีหนึ่งคือ วิเคราะห์ทีละตอน (Paragraph) หรือทีละเรื่อง (Theme) ว่ามีเจตนารมณ์อย่างไร เรียกว่า การวิเคราะห์เอาเนื้อหาสำคัญหรือความคิดรวบยอด (Concept) ของเนื้อหา ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ไปในทางกึ่งเจตนารมณ์ อันเป็นเทคนิคในการวิเคราะห์

สารคดี คชาชีวะ (2525) ได้สรุปความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิคในการวิเคราะห์ ที่ไม่ใช่เป็นการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ดังเช่น การวิจัยแบบอื่น ๆ

2. การวิเคราะห์เนื้อหา ต้องมีการสร้างเครื่องมือที่เชื่อถือได้ (Reliability) คือ เมื่อนำเครื่องมือเหล่านั้นไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือผู้วิเคราะห์ต่างกัน แต่ได้ข้อมูลแบบเดียวกัน จะได้ผลเช่นเดียวกัน และเครื่องมือที่ว่าผู้ใดจะนำไปใช้ก็จะได้ผลเช่นเดียวกัน

3. การวิเคราะห์เนื้อหาควรมีการสรุปผลที่สามารถอธิบายความหมายของเนื้อหาได้ทั้งในด้านปริมาณ (Quantitative) และในด้านคุณภาพ (Qualitative) อย่างมีความเที่ยงตรงตามธรรมชาติของสาร

จากความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาดังกล่าวมาแล้วนั้น อาจสรุปได้ว่าการวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง เทคนิควิธีวิจัยวิธีหนึ่ง ใช้สำหรับวินิจฉัยแยกแยะแจกแจงสาระหรือแนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหาของข่าวสารหรือเอกสารว่ามีแนวโน้มไปทางใด โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์เป็นเครื่องมือในการวิจัย มีระเบียบวิธีพรรณานเนื้อหาที่ปรากฏชัดเจน มีความเป็นปรนัย เป็นระบบ และแสดงปริมาณเป็นตัวเลขได้

Kerlinger (1973) ได้กล่าวถึง วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาว่าจะต้องเริ่มจากการตั้งจุดประสงค์ให้ชัดเจน กำหนดเนื้อหาที่จะนำมาวิเคราะห์ (Universe of Content that is to be Analysed) และจำแนกเนื้อหาออกเป็นรายประเภทย่อย ๆ ขึ้นต่อมา คือ การกำหนดหน่วยการวิเคราะห์ การกำหนดหน่วยย่อยของเนื้อหาที่จะวิเคราะห์ ควรให้สะดวกในการนับหรือให้คะแนน ซึ่งอาจกำหนดเป็นลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นคำ (Words) เป็นตัวอักษรหรือเป็นหน่วยเสียง ซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุด

2. กำหนดเป็นเรื่อง (Themes) หรือเป็นประโยค

3. กำหนดเป็นลักษณะเฉพาะ (Characters) ที่ต้องการศึกษา
4. กำหนดเป็นหัวข้อเรื่อง (Items)
5. กำหนดเป็นจำนวนหน้า เป็นตอน (Paragraph) หรือกำหนดโดย
ใช้ปัจจัยด้านเวลามาเกี่ยวข้องกับก็ได้

เมื่อได้หน่วยในการวิเคราะห์แล้ว ก็เลือกวิธีที่จะทำการวิเคราะห์ ซึ่งอาจใช้วิธีต่าง ๆ เช่น วิเคราะห์เอง วิเคราะห์โดยตั้งกรรมการ วิเคราะห์โดยการส่งแบบสอบถามไปยังผู้ใช้แบบเรียนหรือผู้เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงสร้างเครื่องมือในการวิเคราะห์และทำการวิเคราะห์ต่อไป

วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจะต้องสร้างเกณฑ์ขึ้นมา ซึ่งออกมาในรูปตารางวิเคราะห์ที่ประกอบด้วยถ้อยคำภาษาโดยหน่วยของถ้อยคำ ภาษานี้จะมีตั้งแต่หน่วยย่อยที่สุดซึ่งได้แก่ เป็นคำ ข้อความ หัวข้อหรือประโยค ที่มีความหมายตรงกับเนื้อหาหรือข้อความที่ต้องการวิเคราะห์ ในการวิเคราะห์คูปริมาณความมากน้อยของเนื้อหา อาจจะใช้วิธีนับจำนวนครั้งที่เนื้อหานั้นปรากฏอยู่ในสิ่งพิมพ์ที่ต้องการวิเคราะห์แล้วสรุปออกมาในรูปของการบรรยายประกอบการเสนอเป็นตัวเลข เช่น เปอร์เซนต์

3.2 องค์ประกอบในการวิเคราะห์เนื้อหา

โอล อาร์ โฮลสไต (Ole R. Holsti, 1969) ที่กล่าวว่า การวิจัยเชิงวิเคราะห์เนื้อหามีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ความเป็นปรนัย ความเป็นระบบ การแสดงปริมาณตัวเลขได้ และความชัดเจนซึ่งมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

1. ความเป็นปรนัย หมายถึง ความกระชับรัดกุม มีขอบเขตที่แน่นอนของเกณฑ์การวิเคราะห์ ผู้วิจัยแต่ละคนสามารถวิเคราะห์เนื้อหาประเภทเดียวกันได้ โดยใช้คำจำกัดความของเกณฑ์การวิเคราะห์นั้น ๆ ซึ่งผลที่ได้จะออกมาเหมือนกัน
2. ความเป็นระบบ หมายถึง การคัดเลือกเนื้อหาที่จะทำการวิเคราะห์ต้องไม่มีอคติ ไม่มีการกะเกณฑ์ล่วงหน้าหรืออีกนัยหนึ่ง ซึ่งผู้วิเคราะห์ไม่สามารถเลือกที่จะ

ตรวจสอบเฉพาะบางประการในเนื้อหาที่เหมาะสมหรือสอดคล้องกับสมมติฐาน โดยไม่สนใจประเด็นอื่น ๆ ความหมายของการเป็นระบบนี้ทำให้เห็นชัดว่า การวิเคราะห์เนื้อหาไม่ใช่เรื่องของการโต้แย้งในข้อมูลที่มีอคติ แต่เป็นเรื่องของระเบียบการชุดเดียวกันมาใช้กับเนื้อหาทั้งหมด ที่นำมาวิเคราะห์ ประการที่ 2 ทั้งหมดจะได้รับการวิเคราะห์ ประการสุดท้าย หมายถึง การวิเคราะห์ที่ได้รับการออกแบบเพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย

3. การแสดงปริมาณเป็นตัวเลขได้ หมายถึง การเสนอผลของการวิเคราะห์เป็นตัวเลข อาจจะใช้ค่าสถิติของการกระจายความถี่ อัตราความถี่ อัตราส่วนร้อยละ หรืออื่น ๆ เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน โดยอาศัยภาษาทางคณิตศาสตร์

4. ความชัดเจน หมายถึง การลงรหัสในตารางวิเคราะห์ เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีเนื้อหานั้น ๆ ปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ตรงกับเกณฑ์การวิเคราะห์ที่กำหนดไว้

สิ่งสำคัญประการหนึ่งในการวิเคราะห์เนื้อหาได้แก่ การกำหนดหน่วยที่จะให้ทำการวิเคราะห์ หน่วยในการวิเคราะห์นั้นจะเป็นตัวกำหนดปริมาณเนื้อหาว่า เนื้อหามีปริมาณเพียงใด จึงจะนับเป็น 1 หน่วย สำหรับการลงรหัส แสดงให้เห็นการปรากฏในแต่ละครั้ง หน่วยในการวิเคราะห์ที่สำคัญมี 5 หน่วย คือ (words) คำหรือแนวคิด (themes) ตัวละคร (characters) รายการ (items) และการวัดเนื้อที่และเวลา (space-and-time measures) การวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องหนึ่งอาจใช้หน่วยในการวิเคราะห์หลาย ๆ หน่วยก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมระหว่างหน่วยในการวิเคราะห์กับลักษณะปัญหาของการวิจัยนั้น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร

ในการวิเคราะห์เนื้อหามองค์ประกอบดังนี้ (อุทุมพร จามรมาน, 2531)

1. เนื้อหาที่จะวิเคราะห์ เนื้อหาในทันทีไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปเอกสารสิ่งพิมพ์ เสมอไป อาจอยู่ในรูปอื่น ๆ เช่น รูปภาพ การ์ตูน ละคร เพลง การโฆษณา ฟิล์มภาพยนตร์ คำพูด คำกล่าว การสนทนา หลักฐานของประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2. วัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์เนื้อหา มีวัตถุประสงค์ใหญ่ ๆ 3 ประการ คือ

- 2.1 เพื่อสรุปข้อมูล
- 2.2 เพื่อหารูปแบบหรือความสัมพันธ์ภายใน
- 2.3 เพื่อหารูปแบบหรือความสัมพันธ์ภายนอก
3. หน่วยในการวิเคราะห์ หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้ทราบปริมาณเนื้อหาที่ต้องการ อาจใช้หน่วยต่อไปนี้
 - 3.1 คำ (Word)
 - 3.2 ประโยค (Sentence)
 - 3.3 ข้อความ (Statements)
 - 3.4 รายการหรือเรื่องราวทั้งหมด (Item) เช่น บทความ บทบรรณาธิการ
 - 3.5 เนื้อที่และเวลา (Space and time) เช่น คอลัมน์ หน้าที่
 - 3.6 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา (Characters) เช่น คนอเมริกัน คนเอเชีย
 - 3.7 หน่วยสภาวะแวดล้อม (Content Unit) เป็นหน่วยที่ใหญ่ที่สุด ที่ใช้ในการตีความหน่วยย่อย ๆ ไม่สามารถจัดวิเคราะห์ได้

3.3 วิธีวิเคราะห์เนื้อหา

วิธีวิเคราะห์เนื้อหา จะต้องสร้างเกณฑ์ขึ้น เกณฑ์คือ ตารางหรือแบบวิเคราะห์เนื้อหาที่ประกอบด้วยถ้อยคำในภาษาเป็นสำคัญ ถ้อยคำนี้อาจออกมาในรูปของคำ ข้อความ หัวข้อ หรือประโยค ซึ่งมีความหมายตรงกับเนื้อหาหรือข้อความที่ต้องการวิเคราะห์ ในการสร้างเกณฑ์วิเคราะห์เนื้อหานั้น สิ่งสำคัญคือ การจำแนกประเภทของเนื้อหา ว่าต้องการข้อมูลชนิดใด เรื่องใด เพื่อทราบแนวโน้มทางใด

ส่วนการวัดปริมาณเนื้อหาว่าปรากฏมากน้อยเพียงใดนั้น อาจใช้วิธีนับจำนวน ครั้งของเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ ซึ่งตรงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้วสรุปผลการ วิเคราะห์ออกมาในรูปของการบรรยายประกอบการเสนอเป็นตัวเลข เช่น ค่าร้อยละ เป็นต้น (Berelson, 1971)

ประภาวดี สืบสนธิ์ (2523) ได้สรุปขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหาหลังจากที่ได้ทำความเข้าใจกับปัญหาที่จะศึกษา และกำหนดสมมติฐานไว้ดังนี้คือ

1. ศึกษางานที่ต้องการวิเคราะห์ในขั้นต้น กำหนดหรือสร้างกลุ่มเพื่อการ วิเคราะห์และหาครรชนี (indicators) ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่มการวิเคราะห์และ เหมาะกับเนื้อหา
2. กำหนดกลุ่มที่จะใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ เช่น ถ้าต้องการศึกษา รูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาจะวิเคราะห์ได้ตามกลุ่มต่อไปนี้คือ รูปแบบและประเภทของ งาน งานสื่อสาร รูปแบบของข้อความ และกลุ่มที่เกี่ยวกับอารมณ์
3. กำหนดครรชนีสำหรับแต่ละกลุ่ม จากกลุ่มกว้าง ๆ ที่จะวิเคราะห์ ผู้วิจัย จะหาครรชนีเป็นเครื่องชี้ว่าจะวิเคราะห์อะไร โดยผู้วิจัยต้องให้คำจำกัดความครรชนีที่กำหนด ขึ้น ในการกำหนดกลุ่มและกำหนดครรชนี ขั้นตอนอาจจะสลับกันได้บางครั้ง ผู้วิจัยอาจจะ สร้างครรชนีก่อน และหลังจากนั้นจึงนำไปสร้างกลุ่มการวิเคราะห์
4. กำหนดหน่วยที่จะใช้ในการวิเคราะห์ หน่วยของการวิเคราะห์ได้แก่ คำ ประโยค ตัวละคร รายการ การวัดเนื้อที่-เวลา
5. วิเคราะห์เนื้อหา โดยการเปรียบเทียบหน่วยของการวิเคราะห์ ให้ ตรงกับครรชนี และกลุ่มเนื้อหาที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจะทำการแจกแจงความถี่โดยการชั่งร้อย คะแนนและนำผลมาวิเคราะห์ในเชิงปริมาณโดยหาค่าร้อยละ

3.4 ขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา

เบอร์เรลสัน (Berelson, 1971) ได้เสนอแนวคิดในขั้นตอนของการวิเคราะห์ไว้ว่า จะต้องสร้างเกณฑ์ขึ้นมาในรูปตารางวิเคราะห์ที่ประกอบด้วย ก้อยคำ ภาษาที่มีความหมายตรงกับเนื้อหาหรือข้อความที่ต้องการวิเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ อุกุมพร จามรمان (2531) ที่กล่าวว่า วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา มีอยู่ 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การแปลภาษาเป็นข้อมูล ซึ่งจะกระทำได้ดีก็ต่อเมื่อผู้วิเคราะห์จับประเด็นที่ซ่อนอยู่ในเนื้อหาสาระให้ชัดเจน

ขั้นที่ 2 การแปลข้อมูลออกมาเป็นตัวเลข หลังจากการวิเคราะห์เนื้อหาออกเป็นส่วนย่อยแล้ว การแปลข้อมูลจากส่วนย่อยเป็นตัวเลข ซึ่งอาจแปลเป็นความถี่หรือค่าคะแนน

โทวิท ประवालพุกษ์ (2525) ได้เสนอขั้นตอนของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้อย่างเป็นทางการทางวิทยาศาสตร์ และมีขั้นตอนต่อเนื่องไปอย่างเป็นระบบ คือ

1. กำหนดเอกสารหรือเรื่องที่จะวิเคราะห์
2. กำหนดหัวข้อในการวิเคราะห์
3. จัดสร้างรายการของคำ วลี ประโยค ใจความสำคัญที่เป็น

บรรทัดฐานในการวิเคราะห์

4. ทดลองใช้เกณฑ์ คือ คำ บรรทัดฐานที่จัดทำขึ้น ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น

5. ดำเนินการวิเคราะห์ โดยนำเอาตารางบรรทัดฐานเหล่านี้ไปจแนงนับ คำ ประโยค วลี ตามที่กำหนดไว้

6. เมื่อวิเคราะห์แล้วก็ดำเนินการใช้สถิติวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบหรือคาดหมายค่าที่ต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมาย

7. ดำเนินการเขียนรายงาน

นอกจากนี้ โทวิท ประวาลพุกษ์ (2525) ยังได้กล่าวถึงหลักในการวิเคราะห์เนื้อหาภายในและการวิเคราะห์ใจความสำคัญว่า

1. คำ วิเคราะห์คำว่าคำเหล่านี้หมายถึงอะไร มีอย่างน้อยแค่ไหน
2. วลี นำวลีมาวิเคราะห์ว่า วลีนี้บ่งบอกถึงอะไร
3. ประโยค โดยการวิเคราะห์ทีละประโยคว่า ประโยคนี้หมายความว่าอะไร

ว่าอะไร

ซึ่งสรุปได้ว่า ถ้าหากการวิเคราะห์นั้นใช้คำ วลี ประโยค การวิเคราะห์นั้นเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาภายใน แต่ถ้าหากใช้อีกวิธีหนึ่ง คือ วิเคราะห์ทีละตอน (Paragraph) หรือทีละเรื่อง (themes) ว่ามีเจตนาารมณ์อย่างไร เรียกว่าเป็นการวิเคราะห์เอาเนื้อหาสำคัญหรือความคิดรวบยอด (concept) ของเนื้อหานั้น ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ไปในทางถึงเจตนาารมณ์ ถ้าหากใช้หน่วยเป็นตอน (paragraph) หรือหน่วยเป็นเรื่อง (themes) หรือคำพูดที่แฝงด้วยความคิดหลัก (main idea) มาวิเคราะห์ อาจออกมาในรูปความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีต่อชาติ ฯลฯ อันเป็นเทคนิคของการวิเคราะห์เนื้อหา

3.5 ความเชื่อถือได้ของผลการวิเคราะห์

การวิเคราะห์เนื้อหาหมักกึ่งกับผู้วิเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ จะเห็นได้ว่า ผลการวิเคราะห์เนื้อหาเดียวกัน แต่ต่างที่คนวิเคราะห์มาให้คำตอบแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจมาจากแหล่งความคลาดเคลื่อนหลายอย่าง เช่น ลักษณะและความสามารถของผู้วิเคราะห์ ความสมบูรณ์ของข้อมูล การสุ่มข้อมูลมาวิเคราะห์ วิธีการวิเคราะห์ และการจัดทำรายงาน

ความเชื่อถือได้ (Reliability) ของผลการวิเคราะห์เนื้อหา มีความหมาย 3 อย่าง คือ

- ก. ความคงที่
- ข. ความเหมือนเดิม
- ค. ความแม่นยำ

ซึ่งความเชื่อถือได้ทั้ง 3 แบบนี้มีวิธีการตรวจสอบต่างกันคือ

ก. ความคงที่ แหล่งความคลาดเคลื่อนมาจากผู้วิเคราะห์ที่มีความไม่แน่นอนในการพิจารณา วิเคราะห์และสรุปความหมาย การตรวจสอบความคงที่ ทำได้โดยการวิเคราะห์ซ้ำ แล้วเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ทั้ง 2 ครั้งว่าแตกต่างกันหรือเหมือนกัน

ข. ความเหมือนเดิม แหล่งความคลาดเคลื่อนมาจากความไม่คงเส้นคงวาของผู้วิเคราะห์แต่ละคน และความไม่สอดคล้องของผลวิเคราะห์ของผู้วิเคราะห์หลายคน เช่น ผู้วิเคราะห์ให้รหัสแตกต่างออกไปทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องเดียวกัน หรือผู้วิเคราะห์ 2 คน แปลเนื้อหาต่างกัน การตรวจสอบความเที่ยงแบบนี้ทำได้โดยการตรวจสอบทุกขั้นตอน

ค. ความแม่นยำ แหล่งความคลาดเคลื่อนมาจากความไม่คงเส้นคงวาของผู้วิเคราะห์แต่ละคน ความไม่สอดคล้องของผลวิเคราะห์ของผู้วิเคราะห์ด้วยตนเอง และผลการวิเคราะห์แตกต่างจากมาตรฐาน หรือเกณฑ์ที่ยอมรับกัน วิธีตรวจสอบความเที่ยงแบบนี้คือ การตรวจสอบเกี่ยวกับเกณฑ์หรือมาตรฐานทุก ๆ ขั้นตอน

3.6 ความตรงของผลวิเคราะห์เนื้อหา

มีความหมายว่า ผลวิเคราะห์สอดคล้องกับความเป็นจริงมากน้อยเพียงใด ความตรงของผลวิเคราะห์เนื้อหามี 5 ประเภท คือ

1. ความตรงที่เกี่วข้องกับข้อมูล หมายถึงว่า ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์สอดคล้องกับข้อเท็จจริงมากน้อยเพียงใด
2. ความตรงตามความหมาย หมายถึงความว่า มีการวิเคราะห์เนื้อหา จัดกลุ่มเนื้อหาให้คำจำกัดความของคำตรงตามความหมายหรือไม่ วิธีการตรวจสอบความตรงแบบนี้ได้โดย การให้ผู้เชี่ยวชาญอื่นตรวจสอบ
3. ความตรงตามการสุ่ม การระบุประชากรของเนื้อหาเป็นสิ่งที่จำเป็น การอธิบายการสุ่มตัวอย่างอย่างไม่มีลำเอียง เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการตรวจสอบความตรงแบบนี้
4. ความตรงตามวิธีการ ผลการวิเคราะห์ที่ใช้วิธีการ 2 อย่าง น่าจะให้ผลการวิเคราะห์ ออกมาเหมือนกัน

5. ความตรงตามทฤษฎี ผลการวิเคราะห์น่าจะสอดคล้องกับทฤษฎีหลักการ หรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง

3.7 ประโยชน์ของการวิเคราะห์เนื้อหา

1. ใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับแนวโน้มของเนื้อหาสาระในข่าวสารหรือเอกสารต่าง ๆ ทุกสาขาวิชา
2. ใช้ในการศึกษาพัฒนาการของรายวิชาต่าง ๆ ช่วยให้เห็นลักษณะและขอบเขตของเนื้อหาในแง่มุมต่าง ๆ ในแต่ละช่วงเวลา นำผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปใช้ปรับปรุงเนื้อหาวิชา ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
3. ใช้ศึกษาประวัติ แนวความคิด หรือทัศนคติของบุคคลผู้มีชื่อเสียงในอดีต แต่สิ้นชีวิตลง โดยไม่มีใครทราบประวัติที่แท้จริง เช่น การวิเคราะห์เนื้อหาของสุนทรภู่ เพื่อนุมนานประวัติชีวิต และการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ที่ปรากฏในผลงานการประพันธ์ของสุนทรภู่ เป็นต้น
4. ใช้ศึกษาแนวความคิด หรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถใช้การสัมภาษณ์ หรือการส่งแบบสอบถามได้ อาจจะมีข้อจำกัดเรื่องสถานที่ความไม่สะดวกหรือความจำเป็นอื่น ๆ ซึ่งทำให้งานวิจัยไม่ละเอียดถี่ถ้วนตามที่ต้องการ ผู้วิจัยสามารถศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ต้องการศึกษาได้ ตัวอย่างเช่น ต้องการศึกษาทัศนคติของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ที่มีต่อสหภาพโซเวียต อาจศึกษาจากการวิเคราะห์เนื้อหาของนโยบาย และสุนทรพจน์ ตลอดจนข่าวการให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาว่า มีทัศนคติทั้งในแง่ลบและบวกต่อสหภาพโซเวียตอย่างไร และเพียงใด เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหานั้น มีผลต่อการผลิตสื่อเพื่อการสื่อสารทั้งในด้านของการคัดเลือกเนื้อหาที่เหมาะสม และการจัดเนื้อหาสาระในสื่อที่ผลิต แต่อย่างไรก็ตาม เนื้อหาที่จะนำมาใช้สื่อความหมายต้องเป็นเนื้อหาที่สามารถสื่อความได้ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งการพิจารณาคัดเลือกเนื้อหาต้องอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหา และในการ

วิเคราะห์เนื้อหา นั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวจะต้องมีความครอบคลุม และเด่นชัด มิฉะนั้นแล้วจะทำให้ผลการวิเคราะห์ นั้นมีค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) ต่ำ หรือเชื่อถือไม่ได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย